GETUIGENIS

Tijdschrift voor liturgische en bijbelse vroomheid
ten behoeve van katechese en prediking

2e jaargang - nr. 4 - 1958
Eindtijd jaar des Heren

Verschijnt
4 maal per jaar

ten geleide

door dom dr. ambrosius verheul o.s.b.

De eindtijd van het kerkelijk jaar is de tijd van de oogst, de tijd van het binnenhalen van de vruchten in de schuren. Ieder kerkelijk jaar gedenkt het wortel schieten van het Koninkrijk Gods door Christus' verlossingswerk, het viert ook de onzichtbare en mysterievolle groei van het Godsrijk de zomer en oogst tegemoet. Daarom zal de eindtijd van het kerkelijk jaar de schoonste vruchten van Christus' verlossingswerk vieren die reeds in de hemelse schuren zijn binnengehaald en tevens onze aandacht vestigen op de wereld der engelen, die de heiligen, want zij zijn die vruchten, mogen binnenleiden in het Jerusalem van hierboven.
Een eerste en tweede artikel zullen daarom, naar aanleiding van de evangeliën van de 24e en 25e zondag na Pinksteren van dit jaar, handelen over de parabels van het Koninkrijk Gods: onkruid en tarwe groeien er dooreen tot op de dag van de oogst. Dan zal de Heer zijn maaiers, dit is zijn engelen, zenden, om de tarwe van het onkruid te scheiden en de tarwe binnen te halen in de hemelse schuren (Matth. 13, 30, 39).
De schoonste vrucht van het Koninkrijk Gods is Maria: de tijd van de oogst is aan haar reeds ten volle werkelijkheid geworden: ook naar het lichaam heeft zij reeds deel gekregen aan Christus' verrijzenis en is reeds

binnengetreden in de hemelse fase van het Koninkrijk Gods, waar zij verheven is zelfs boven de koren der engelen. Het derde artikel wil deze theologische inhoud van het feest van 15 augustus voor u ontwikkelen. Deze eindtijd doet ons ook spontaan denken aan de maaiers van de eindtijd, de engelen: de Kerk viert in deze periode wel drie engelenfeesten (29 september, 2 en 24 oktober). Zij zijn de natuurlijke bewoners van het Koninkrijk der hemelen: zij zijn voor ons niet alleen object van verering, doch tevens onze geestelijke genoten in onze edelste en meest verheven taak, n.l. de eredienst van God. Hierin ervaart de Kerk het diepst, dat het Koninkrijk Gods een hemelse werkelijkheid is, die op aarde haar uitbreiding nam.
De Koning van het Rijk, dat dus in wezen een eschatologisch Rijk is, heeft ook zijn eigen vierdag in deze periode van het kerkelijk jaar: het feest van Christus Koning op de laatste zondag van oktober. De inhoud van dit feest en zijn enigszins anders genuanceerd zijn ten opzichte van de oudere koningsfeesten van de liturgie (Epiphanie, Hemelvaart) worden fijnzinnig ontleed.
Tenslotte, en nu met een meer rechtstreekse aandacht voor de katechese en prediking, worden de feesten van Allerheiligen en Allerzielen behandeld, die beide een uitzicht openen op de hemelse fase van het Godsrijk, waarin zowel de gelukzaligen als de zielen van de afgestorvenen die nog een zuivering nodig hebben, reeds ten dele zijn binnengetreden.

mededeling

te beginnen met de nieuwe (derde) jaargang (advent 1958) zal getuigenis voortaan verschijnen bij

j. j. romen en zonen
roermond - maaseik

de ten-hemel-opneming van maria

door prof. dr. p. de haes

I. *Christus' Verrijzenis en de onze.*

De kern van de christelijke geloofsbelijdenis is het geloof in de Verrezen Heer. Dit blijkt zeer duidelijk uit een passage van de Romeinenbrief, waarin de exegeten de sporen vinden van een zeer oude „confessio" of geijkte geloofsbelijdenis. „Wanneer ge *belijdt* met uw mond dat *Jesus de Heer* is, en *gelooft* met uw hart, dat *God Hem uit de doden heeft opgewekt,* dan zult gij worden gered". (Rom. X, 9).
Deze gebeurtenis — de opstanding van Jesus uit de doden — beheerst heel de heilsgeschiedenis. Meer nog: hier vinden wij de sleutel van het mysterie en de zin van heel de geschiedenis. Daarvoor is uiteindelijk alles geschapen en de vrucht van de Verlossing zal niets anders zijn dan een deelhebben aan wat in Christo Jesu reeds in volheid is gegeven.
Het Credo loopt uit op de plechtige belijdenis van ons geloof in een eindtoestand, waarin het plan van Gods Schepping volledig verwezenlijkt zal zijn en de Geest onze gelijkvormigheid met de Heer tot voltooiing zal gebracht hebben: „En ik verwacht de opstanding van de doden en het leven van de komende eindtijd".
De schepping is één groot gebeuren en het doel, waarvoor God, de Almachtige Vader, het scheppingsavontuur is begonnen, zal eens bereikt worden. Dat zal het einde zijn. Dat doel is het „eeuwige leven, van Gods uitverkoren kinderen". „De overweldigende grootte der kracht" die de Vader betoond heeft in Christus „door Hem uit de doden op te wekken"

stelt Hij ook ons gelovigen ten dienste (Ef. I, 19-20). Die onuitputtelijke vitaliteit, energie en dynamisme van de Vader is voor ons duidelijk en openbaar geworden in Christus. Onze God is waarlijk de Levende God — voluit, eeuwig leven. In Christo Jesu is Hij ons nabij: Emmanuël. Christus is „naar de Geest van Heiligheid als Zoon van God in kracht gesteld door zijn opstanding uit de doden" Rom. I, 4. Jesus is de bron van levend water, uit wie stromen van levend water vloeien (Jo. VII, 38).
Terecht vraagt Sint-Paulus dan ook: „Wanneer God vóór ons is, wie zal dan tegen ons zijn? Hij, die zijn enige Zoon niet gespaard heeft, maar voor ons allen heeft overgeleverd, hoe zou hij tegelijk met Hem niet alles schenken? . . . . Wie zal ons scheiden van Christus' liefde? Wederwaardigheid of benauwdheid, vervolging, honger, naaktheid, gevaar of het zwaard?" (Rom. VIII, 31-35).
De laatste vijand is de dood (I Kor. XV, 26). Maar ook deze laatste vijand is reeds in beginsel overwonnen. „De dood is verzwolgen in overwinning. Dood, waar is uw overwinning? Dood, waar is uw prikkel? Maar God zij dank, die ons de overwinning geeft door Jesus Christus, onze Heer" (I Kor. XV, 54-57).

Deze overwinning is reeds behaald door Christus en de glorie, de verheerlijking is reeds in Christus. Door de genade hebben we reeds deel aan de overwinning en het glorieuze leven van Christus. Maar „uw leven is Christus verborgen in God. Maar wanneer Christus, ons leven wordt geopenbaard dan zult ook gij geopenbaard worden in heerlijkheid te samen met Hem" (Kol. III, 3-4). De deelachtigheid van het verheerlijkte leven van Christus, de aanwezigheid van de Geest en de door Hem in ons uitgewerkte heiligheid, de gave Gods, dit alles is *nu reeds* werkelijkheid. Nochtans is dit nieuwe leven nog verborgen en onzichtbaar. Het is een geanticipeerd bezit in mysterie en in geloof van de hemelse heilswerkelijkheden. Dit goddelijk leven in ons is verborgen zoals God zelf nog verborgen is. Maar eens zullen wij God *zien*, van „aangezicht tot aangezicht" (I Kor. XII, 12). En dat zien, in dat zaligende schouwen, in dat onmiddellijk levenscontact met de eeuwige bron van alle leven, waarheid en liefde, zal ook ons leven verheerlijkt worden — niet slechts een deel van ons, onze ziel, — maar heel ons menszijn tot in het stoffelijke toe.
Dit is geen vrome wens, geen luchtkasteel, geen droomwereld: dit is vaste, tastbare werkelijkheid in Christus (cfr. Jo. XX, 24-29; Luc. XXIV, 37-43). Zeer sterk en nadrukkelijk heeft Sint-Paulus het verband gelegd tussen de Verrijzenis in Christus en de onze. „Indien de opstanding der doden onmogelijk is, dan is ook Christus niet verrezen . . . . Want zo er geen doden verrijzen, dan is ook Christus niet verrezen" I Kor. XV, 13-16.
Paulus kent geen geïsoleerde, alleenstaande Christus. Christus is „Eersteling" — Eerstgeborene van gans de schepping (Kol. I, 15); Eerstgeborene uit de doden, opdat Hij in alles de Eerste zou zijn (Kol. I, 18). „Christus

is van de doden verrezen, als Eersteling onder hen die ontslapen zijn. Want omdat door een mens de dood is gekomen, daarom is ook door een Mens de opstanding der doden. Zoals allen immers sterven door hun gemeenschap met Adam, zo zijn ook allen door hun gemeenschap met Christus herboren. Maar iedereen naar eigen rang. Christus als Eersteling; dan zij, die Christus toebehoren bij zijn komst" (I. Kor. XV, 20-23). De Verrijzenis, d.w.z. de definitieve doorbraak van Gods leven in onze mensheid en de overwinning op de dood, is reeds begonnen als statuut voor heel de mensheid in de Mens, Jesus Christus. Het komt er nu op aan Hem toe te behoren, contact met Hem te houden en verbonden te blijven met Hem. Daar ligt de knoop; de rest is een kwestie van toepassing.
Het komt er op aan verbonden te worden en te blijven met Christus. Dit is juist, maar onvolledig. Zulk een manier van spreken geeft de indruk dat wij in deze het initiatief moeten nemen en eigengereide prestaties leveren. Christus heeft uitdrukkelijk zijn apostelen voor dergelijke misvatting gewaarschuwd: „Niet gij hebt Mij uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren" (Jo. XV, 16). De heilseconomie is een genade-orde van uitverkiezing en roeping. Vrij en soeverein verkiest de Vader (Eph. I, 4) en roept Christus wie Hij wil (Mc. III, 13). Welnu onder alle mensen is Een de uitverkorene bij uitstek en de gezegende onder alle vrouwen. „Wees gegroet, vol van genade . . . . Vrees niet, Maria, want gij hebt genade gevonden bij God" (Luc. I, 28-30). Tot haar is de Heer gekomen op een unieke wijze: „Zie, gij zult in uw schoot ontvangen en een Zoon baren; en gij zult Hem Jesus noemen" (Luc. I, 31).
Maria is niet eigenmachtig naar voren gedrongen, om, zoals de opdringerige vrouw uit het Evangelie, de zoom van Jesus' kleed te raken: het eeuwige Woord is zelf naar haar gekomen, de Zoon werd door de Vader naar deze vrouw gezonden (Gal. IV, 4). *Die* verbondenheid met de Heer is het fundament van heel haar leven in genade en in de glorie.

II. *Maria's Ten Hemelopneming.*

Het dogma der Onbevlekte Ontvangenis leert ons Gods voorkomende liefde ten opzichte van haar die uitverkoren is om in de volheid der tijden de Moeder te worden van zijn Zoon. Volgens het woord van Pius IX in zijn Bulla *Ineffabilis* is Maria „sublimiori modo redempta" — op een meer sublieme wijze verlost dan wij. Terwijl wij bevrijd worden van de zonde, is Maria, in het vooruitzicht van Christus' offer, er voor gevrijwaard. Daarom wordt zij genoemd de eerst en schoonst verloste. Dit „eerst" is niet louter chronologisch op te vatten, maar qualitatief. Maria is niet minder verlost dan wij allen; integendeel zij is het op een andere en meer volmaakte wijze. Christus heeft ten opzichte van zijn Moeder een daad van volmaakter bemiddeling uitgeoefend. Maria wordt niet onttrokken

aan de algemene Verlossing: Christus, verdiensten komen haar ten goede op een unieke wijze. Deze uitzonderlijke begenadiging is een *voorbereiding*. In de Collecte van 8 december bidt de Liturgie: „O God, die door de Onbevlekte Ontvangenis van de Heilige Maagd een waardige woonplaats voor uw Zoon hebt bereid . . . .".
De Onbevlekte Ontvangenis is de voorbereiding op de genade van het goddelijk Moederschap. De Ten Hemelopneming is er de uitbloei van.
De Onbevlekte Ontvangenis bereidt haar op de allerinnigste verbondenheid met het Woord, dat in en uit haar zal vlees worden; de Ten Hemelopneming is het uiteindelijk resultaat en de rijke vrucht van die Christus' verbondenheid. Sint-Paulus gaf als algemene stelregel: „Allen zullen *door hun gemeenschap* met Christus herleven. Maar iedereen naar zijn eigen rang. Christus als eersteling; dan zij, die Christus toebehoren bij zijn komst" (I Kor. XV, 23). Onder allen die aan Christus toebehoren, is er Ene bijzonder uitverkoren en begenadigd. In haar is de Christi-genade tot volheid gekomen, niet alleen wat de intensiteit betreft, maar ook wat de extensie betreft. De genade bloeit open in de glorie, zoals voor alle heiligen, maar de glorie strekt zich uit tot in het lichaam: en dat is het eigen voorrecht van Maria, dat de andere heiligen nog niet genieten. Christus had beloofd: „En wanneer Ik zal zijn heengegaan en u een plaats zal hebben bereid, dan kom Ik terug, en zal u tot Mij nemen; opdat gij ook moogt zijn waar Ik zelf ben (Jo. XIV, 3). „En de glorie, die Gij Mij hebt gegeven, heb ook Ik aan hen gegeven" (Jo. XVII, 22). Deze beloften deed Christus aan zijn apostelen en aan heel de Kerk. Het is niet bij woorden gebleven. Als in een aanschouwelijk onderricht en als een waarborg voor ons allen is Christus gekomen om zijn Moeder op te nemen in de glorie van de Vader, die ook de Zijne is, en opdat zij altijd bij Hem zou zijn.
Maria geeft aan ons, schepselen in onze conditie van geschapenheid, een duidelijker inzicht in de werkdadigheid van Christus' verrijzenis. Daarom is zij ook onze Hoop. Wij verheugen ons er over en danken de Vader, dat Hij Christus, zijn Zoon, heeft opgewekt. Christus' verrijzenis geeft ons de zekerheid van de kracht van de Levende God en Maria's Ten Hemelopneming geeft ons zekerheid en inzicht in de *toepassing* en de *uitwerking* van die levenwekkende kracht in de louter schepselen.
Sint-Jan schrijft: „Geliefde, thans reeds zijn wij kinderen Gods; maar nog is het niet openbaar geworden wat wij zullen zijn. Toch weten wij, dat wanneer de openbaring gekomen is, wij aan Hem gelijk zullen zijn: want wij zullen Hem zien, zoals Hij is" (I Jo. III, 2). Voor Maria is deze belofte reeds vervuld. Onze oude wereld is al omgevormd en vernieuwd in twee van ons geslacht: Christus en Maria. In hen beiden zijn stof, lichaam en aarde reeds geworden datgene waarvoor God hen had geschapen: volkomen harmonie en afgestemd staan op de volle beleving der goddelijke liefde.

Daarom is het misleidend te beweren dat Jesus en Maria *niet meer* tot onze lichamelijke wereld behoren. Veeleer moeten wij geloven dat onze aardse wereld op één bepaald punt, namelijk in Jesus en Maria *reeds* haar eindvoltooiing heeft bereikt. Christus en Maria staan nu nog midden in onze wereld. Christus' Hemelvaart was geen vlucht en Maria's Ten Hemelopneming geenszins het in de steek laten van de kinderen, die haar werden toevertrouwd onder het kruis. Van Christus zegt de Hebreënbrief: „Maar Hij bezit een onvervreemdbaar priesterschap, omdat Hij blijft voor eeuwig. Daarom kan Hij ook ten allen tijde hen redden, die tot God komen door zijn bemiddeling, daar Hij altijd leeft om hun Middelaar te zijn" (Hebr. VII, 24-25). „Semper vivens ad interpellandum pro nobis". Bij deze machtige „interpellatie" van Christus voegt Maria, de Orante van de Kerk of de Kerk in gebed, haar smeekbede die van harentwege nederig is maar door God zelf werd verheven. De wereld zoals hij nu waait en draait en de mensen, zoals ze nu leven: zij zijn verbonden met Jesus en Maria. Deze gebondenheid aan de aarde en de stof is geen schande voor de verheerlijkten, maar dat is een eer voor onze aarde en onze stoffelijkheid. In Jesus en Maria is de hemel als plaats werkelijk een stuk van onze wereld. Maar het zou dwaas zijn te vragen „waar" die lichamen zijn ten opzichte van onze aardruimtelijke wereld. Dit is een vals probleem, want er is geen gemene maat met onze aardse wereld. Maar toch is het waar dat onze wereld en de stof reeds verheerlijkt zijn, n.l. in Jesus en in Maria. Daaruit moge blijken dat de hemel geen vooraf gegeven plaats is, een opgesmukte zaal waarin wij eens zullen treden. Er bestaat geen ruimte die moet gevuld worden. De hemel is een werkelijkheid, die voor ons nog moet worden maar die in Christus en in Maria reeds volle werkelijkheid zijn. Christus is de eersteling van de heropstanding: Hij *is* de hemel, en slechts door deelhebben aan zijn Godsschouwing, kunnen wij, in de verrijzenis gemeenschap met Hem, *zelf hemel* worden.

Het Rijk van God is in Christus reeds voltooid. Wat Hij in volheid bezit, daaraan moeten wij nog deelachtig worden. Dat zulks mogelijk en realiseerbaar is voor loutere schepselen, wordt ons aanschouwelijk aangetoond in Maria, in wie de genade ongehinderd, voluit heeft mogen vrucht dragen en vruchtbaar zijn. Daarom is Maria een beeld van de Kerk. Wat de Kerk eens zal zijn, dat is Maria reeds nu: deelgenote van Christus in alle dimensie van het Christi-mysterie: *Alma Socia Christi.* In beiden ontvouwt zich voor ons bewonderend oog éénzelfde genadevolle werking Gods. De Ten Hemelopneming van Maria werpt een licht op de bestemming van geheel de Kerk en van ieder van ons in de Kerk. Dit is een grote reden van vertrouwen. Moge dan ook, zoals Z. H. de Paus Pius XII het wenst in de Apostolische Constitutie Munificentissimus Deus „het geloof in Maria's lichamelijke Tenhemelopneming ook het geloof in onze eigen verrijzenis meer bevestigen en vruchtbaarder maken voor ons leven".

wij vieren de engelen en vieren samen met de engelen

door dom dr. ambrosius verheul o.s.b.

De laatste periode van het kerkelijk jaar opent ons een uitzicht op de eindtijd. Zoals ieder einde hier op aarde voor iemand die christelijk symbolisch denkt, gemakkelijk beeld en teken wordt van de eschatologische eindtijd, die ,,de tijd zonder einde" zal inluiden, zo mag het ons niet verwonderen, dat ook op de laatste zondagen van het kerkelijk jaar het motief van uitzien naar de wederkomst van de Heer sterker tot uitdrukking komt. Wij kunnen hier spreken van een gelukkige feitelijkheid, die echter historisch gezien niet zo bewust bedoeld is geweest als sommigen zouden menen [1]). Dit geldt ook van de feesten van Christus Koning, Allerheiligen en Allerzielen die desondanks toch feitelijk zeer harmonisch passen in het geestelijk klimaat van de eindperiode van het kerkelijk jaar. Dit geldt tenslotte ook van de verschillende engelenfeesten die in deze tijd vallen: ofschoon ze langs heel andere wegen en over heel andere motieven in de laatste maanden van het kerkelijk jaar zijn terechtgekomen, toch doen ze er uitstekend dienst om de gelovigen te helpen de aardse grenzen te doorbreken en hen sterker bewust te maken, dat zij niet leven voor deze wereld hier, maar voor de eschatologische wereld van de eindtijd, die toch ook de wereld van de engelen is.

I. *Enkele wetenswaardigheden over de feesten der engelen.*

Inderdaad kunnen wij in deze laatste periode van het kerkelijk jaar op die engelenfeesten wijzen: St.-Michaël (29 september), de Engelbewaarders (2 oktober) en St.-Rafaël (24 oktober). Behalve deze drie kent het kerkelijk jaar nog twee andere feesten van engelen, n.l. op 24 maart dat van de engel Gabriël en op 8 mei de verschijning van St.-Michaël. Deze feesten zijn op heel verschillende momenten van de geschiedenis in onze liturgie gekomen [2]).
Het oudste engelenfeest, en ook nog steeds het grootste en belangrijkste, dat in onze Romeinse liturgie is opgenomen, is dat van St.-Michaël op 29 september. De H. Michaël is de eerste van de engelen die in de Kerk afzonderlijk vereerd is geweest. Reeds keizer Constantijn bouwde een kerk te zijner ere aan de Bosporus en in diezelfde eeuw moet ook de St.-Michaëlskerk gebouwd zijn even buiten Rome aan de *Via Salaria*. Van deze kerk is ons Michaëlsfeest het oorspronkelijke kerkwijdingsfeest, dat volgens de oudste verzameling van misteksten voor de priester die wij bezitten, het zgn. *sacramentarium leonianum* (5e en 6e eeuw), dat meerdere missen voor deze dag geeft, aanvankelijk op 30 september moet gevierd zijn. De liturgische boeken van de volgende eeuwen, het *gelasianum* (tussen 555-590) en *gregorianum* (595) geven echter reeds 29 september als de vierdag aan. Dit feest heeft zich al heel spoedig over het westen verspreid: in 1813 nam Duitsland het over op de synode van Mainz, in 858 Frankrijk op de synode van Tours.

Daarnaast is dan al vroeg het andere feest ter ere van St.-Michaël gekomen, dat van zijn verschijning op 8 mei. In 492 vond er n.l. — aldus de traditie — een verschijning plaats van de H. Michaël bij Siponto op de berg Gargano in Apulië. In de 6e eeuw werd op de plaats van de verschijning een kerk gebouwd en deze kerkwijding is dan aanleiding geweest van het invoeren van dit tweede feest ter ere van Sint-Michaël. Al spoedig werd de inhoud van deze viering nog wat uitgebreid: tegen het einde van die 6e eeuw, in 590, verscheen n.l. St.-Michaël nog een andermaal en wel te Rome zelf op de hoogte waar nu de zgn. engelenburcht gebouwd is. Het was tijdens een processie die Paus Gregorius de Grote georganiseerd had om van God het ophouden van de pest af te smeken, die toen te Rome heerste. De engel Michaël zou met getrokken zwaard verschenen zijn en dan zijn zwaard in de schede gestoken hebben, ten teken dat de pest had opgehouden. Ook deze gebeurtenis wilde men op 8 mei herdenken.
Deze twee engelenfeesten, beide trouwens ter ere van St.-Michaël, zijn lang de twee enige engelenfeesten geweest in het kerkelijk jaar. Pas in de 10e en 11e eeuw begint men, doch nog maar heel plaatselijk, de engelen

Gabriël en Rafaël te vieren. Lang echter voordat beide feesten algemeen verplichtend geworden zijn in de Kerk, is het feest van de engelbewaarders ontstaan en over heel de Latijnse Kerk verbreid geworden.

Het feest van de engelbewaarders is afkomstig van Spanje, waar het in de 16e eeuw voor het eerst gevierd werd en wel op 1 maart. In het begin van de 17e eeuw, op 27 september 1608 stond Paulus V toe, dat men het ook elders zou vieren op de eerste vrije dag na St.-Michaël. Men mocht het aanvankelijk dus vrij vieren en slechts voor bepaalde landen werd het op verzoek van hun keizer verplichtend gesteld. Eerst op 13 september 1670 schrijft paus Clemens X het verplichtend voor voor heel de H. Kerk met als vaste vierdag 2 oktober; paus Leo XIII heeft dan in 1883 de rang van het feest nog verhoogd van dubbel naar hoogdubbel.

Het zal wel enigszins verrassen, te vernemen dat de beide andere engelenfeesten, deze van Gabriël en Rafaël eerst in de algemene kalender van de Romeinse liturgie zijn opgenomen op 26 oktober 1921 door een decreet van Benedictus XV. Wel werden beide feesten voordien vanaf de 10e en 11e eeuw hier en daar plaatselijk gevierd. Dat van Sint-Gabriël is altijd gekoppeld geweest aan het feest van Maria Boodschap, dat immers de grote zending van Gabriël aan Maria viert. In de koptische kalender komt het voor op 18 december, in een syrisch perikopenboek op 26 maart; waar het in het westen gevierd werd, geschiedde dit op 18 maart, een week vóór O.-L.-Vrouw Boodschap. In de breviers van vóór Trente was in een aanhangsel een rijmofficie voor die dag aangebracht voor de plaatsen waar het gevierd werd; het brevier van na Trente, hervormd door de H. Pius V, heeft dit rijmofficie afgeschaft en een nieuw officie er voor in de plaats gesteld, dat met enige wijzigingen uiteindelijk het officiële officie is geworden sinds het algemeen verplichtend stellen van het feest in 1921. Het werd dan echter geplaatst op 24 maart, omdat 18 maart al bezet was door het feest van de H. Cyrillus van Jerusalem.

Met de verbreiding van het feest van St.-Rafaël is het zelfs nog trager gegaan. Sinds de 10e en 11e eeuw vinden wij het plaatselijk in het bisdom Venetië op 22 april, op sommige plaatsen van Spanje op 7 mei. De orde van de Mercenariërs vierde het op 18 september. Het feest kende zo weinig verbreiding, dat noch in het brevier van vóór Trente, noch in het hervormde van na Trente, zelfs maar in het aanhangsel een officie voor St.-Rafaël was opgenomen. Pas in de 18e eeuw kwam er in het supplement van het brevier een eigen officie *pro aliquibus locis*, te gebruiken op de plaatsen waar het feest werd gevierd. Dit officie is dan algemeen geworden vanaf 1921.

II. *De engelen in de liturgie.*

Wij zouden echter onrecht doen aan de geest van de Romeinse liturgie als wij uit dit relatief late opnemen van engelenfeesten in haar liturgie zouden concluderen, dat de engelen maar een secondaire plaats bekleden in het kerkelijk vroomheidsleven. Wij zijn veel dichter bij de waarheid als wij tot het tegendeel besluiten: de Kerk voelde de behoefte niet om aparte engelenfeesten in te stellen, omdat heel haar liturgie niet los te denken was van de engelen. Iedere dag nodigt de Kerk in haar officiële morgengebed, de lauden, de engelen uit om met haar God te loven: ,,Looft de Heer, al zijn engelen; looft Hem al zijn heerscharen (ps. 148). Op zon- en feestdagen gaat daar dan nog de lofzang van de drie Jongelingen aan vooraf met een soortgelijke oproep: ,,Zegent alle engelen des Heren de Heer, zegent hemelen de Heer". En bij de viering van de Eucharistie vereeuwigt de Kerk iedere dag haar nederige lofprijzing met die van de engelen en zingt zij samen met hen, *una voce,* als in één koor verenigd, het drievoudig ,,Heilig" God ter ere. En geen enkele avond laat de Kerk haar kinderen slapen gaan zonder hen niet met ps. 90 gerust te hebben gesteld, dat zij veilig geborgen zijn onder de schutse der engelen: ,,Want zijn engelen heeft Hij uwentwege bevolen, om u te behoeden op al uw paden. Op hun handen zullen zij u dragen, opdat gij uw voet niet stote aan een steen". Met dit vertrouwen vraagt dan de Kerk bij het slotgebed van de completen, dat de heilige engelen in onze woningen mogen verblijven.
Als er zo geen enkele dag voorbij gaat zonder dat de Kerk contact zoekt met de wereld van de engelen, dan mag het ons niet verwonderen dat heel het jaar door, niet alleen op de engelenfeesten, de engelen in de liturgie ter sprake komen. Ja, zij worden er al biddend zo veelzijdig benaderd, dat wij aan de hand van de liturgische teksten ons een tamelijk volledig beeld van het wezen en de taak van de engelen kunnen vormen. Dit beeld te schetsen is de opzet van dit onderdeel van ons artikel.

1. *De diepste wezenheid van de engelen.*

Wanneer de onlangs tot de katholieke Kerk bekeerde nieuw-testamenticus Prof. H. Schlier op de liturgische studiedagen van Maria Laach over de engelen in 1957 de engelgestalte behandelde in het Nieuwe Testament, dan kwam hij tot deze verrijkende vaststelling: ,,De diepste wezenheid van de engelen bestaat hierin, dat ze naar God gericht zijn, rond Gods troon staan in onophoudelijk lofgezang. Hun zijnswijze is het, God te omgeven, Hem te prijzen, in aanbidding onophoudelijk voor Hem a.h.w. op de knieen te vallen. Zij ,,zijn" één onafgebroken *Sanctus*-gezang, zij ,,zijn" de hemelse liturgie. Het behoort tot hun diepste wezen, dat ze voor God staan, dat ze zonder ophouden het aangezicht van de Vader in de hemel aanschouwen (Matth. 18, 10). De engelen hebben altijd hun blik op God

gericht, ze nemen God waar en dat houdt in, dat ze van zijn waarneming doordrongen worden en daarom voor God knielen *moeten,* Hem loven en prijzen *moeten*" [3]).
De liturgie leeft geheel en al in dit klimaat van de bijbel. Haar zienswijze op de engelen is de authentiek kerkelijke, welke zij ontleent aan de H. Schrift. Daarom zal de liturgie in haar katechetisch gedeelte (de lezingen uit de Schrift in de lessen van de getijden en in epistel en evangelie van de eucharistieviering) herhaaldelijk wijzen op dit staan van de engelen voor het aanschijn van God. Wel is niet op het feest van Sint-Gabriël dat betekenisvolle woord van Luc. 1, 19 als evangelie opgenomen, waarmee deze zich voor Zacharias identificeert en tegelijk de diepste wezenheid van zijn engel-zijn openbaart: „Ik ben Gods engel; ik sta voor Gods aanschijn", maar op de andere engelenfeesten klinkt het dan ook des te treffender: „hun engelen zien *steeds* het aanschijn van mijn Vader in de hemel" (Math. 18, 10). Ook in de Woorddienst van het feest van de engel Rafaël horen wij, hoe deze zich aan Tobias bekend maakte „als een van de zeven, die staan voor de Heer" (Tob. 12, 15; cfr. Openb. 8, 2). Dit staan voor God, dit schroomvol en aanbiddend schouwen van Gods heerlijke majesteit maakt de wezensfunctie van de engelen uit en duurt ook dan onafgebroken voort, wanneer zij in dienst van God boodschappend of beschermend optreden onder de mensen hier op aarde. Dit is de theologische diepte van het gebed dat de Kerk op de beide feesten van St.-Michaël bidt: „God, die in een wonderbare ordening aan engelen en mensen een eigen taak toewijst; verleen genadig, dat zij die in de hemel steeds dienend voor uw aanschijn staan, op aarde de beschermers van ons leven mogen zijn" [4]).

Dit schouwend voor Gods aanschijn staan, wordt vanzelf een bewonderend schouwen en loopt dan ook natuurnoodzakelijk uit, omdat het object van dit schouwen toch Gods verheven heerlijkheid en majesteit is, op een beminnend loven en prijzen van zijn goddelijk wezen. Schouwen en aanbidden zijn onafscheidelijk verbonden en daarom is de lofprijzing een wezensfunctie van de engelen. Het ligt in hun wezen zelf dat zij de liturgie, de eredienst van hun hulde, lof en aanbidding brengen aan hun Schepper en Heer. Daarom is dan ook de liturgievierende kerkgemeenschap hier op aarde vol van deze lofprijzing der engelen en wanneer zij de engelen viert, gaat haar eerste gedachte uit naar deze hun wezenstaak. Met vers 20 van ps. 102 heet het en herhaaldelijk: „Looft de Heer, al zijn engelen" [5]) en met Dan. 3, 58: „Looft de Heer, alle engelen des Heren; zingt Hem een loflied en verheft Hem in eeuwigheid" [6]). Met een zinspeling op Is. 6, 3 worden op het feest van de engelbewaarders de christenen uitgenodigd om God te loven naar het voorbeeld van de engelen, die Hem ter ere het driemaal „Heilig" zingen [7]). Het onophoudende, het tot hun wezen behoren van deze lofprijzing komt nog treffender tot uitdrukking in de laatste

antifoon van de metten van het monastiek officie op 29 september: „Michaël, Gabriël, de cherubijnen en serafijnen houden niet op dag in dag uit God toe te roepen: Waardig zijt ge, Heer, de heerlijkheid te ontvangen".

2. *In dienst van de mensen.*

Terwijl deze hemelliturgie van de engelen onafgebroken en „ongerept" doorgaat, verrichten zij tegelijkertijd in opdracht van God dienstwerk onder de mensen.
Zij zijn allereerst de *boodschappers Gods* die de verlossing aan de mensheid hebben mogen aankondigen, een functie die wel heel bijzonder aan de engel Gabriël toebedeeld schijnt geweest te zijn: hij is het die de tijd van de verlossing heeft aangekondigd aan Daniël en bovendien de geboorte van de Voorloper des Heren en de Menswording van de Messias heeft geboodschapt [8]).

Zij zijn vervolgens de grote *strijders Gods.* Vanaf het moment dat een gedeelte van de engelen opstond tegen God en zich tot een God-vijandig leger constitueerde, verenigden zich de goede engelen onder Michaël als onder hun aanvoerder om tegen de duivel en zijn gevolg te strijden. Zo zingen wij o.a. in één van de responsories van de metten van het Michaëlsfeest: „Michaël en zijn engelen streden met de duivel en deze oervijand werd door hen overwonnen. Er ontstond een gevecht in de hemel: Michaël en zijn engelen leverden strijd met de draak" [9]). Deze strijdersfunctie zetten zij voort op aarde. De vijanden van het uitverkoren volk Gods zijn ipso facto de vijanden van God; wanneer vijandige volken met Israël strijd leveren, zal God hun zijn engelen zenden om met hen te strijden. Een engel Gods ging het leger van Israël vooruit bij de tocht uit Egypte, doch plaatste zich achter hen, wanneer het er op aan kwam hen te beschermen tegen de Farao en zijn achtervolgend leger [10]). En in een andere antifoon van het engelbewaardersfeest worden we er aan herinnerd dat God zijn engel zond in de strijd van het joodse volk tegen de koning van Assjoer: „Toen zond Jahweh een engel, die alle strijders, bevelhebbers en voormannen in het kamp van de koning van Assjoer verdelgde" [11]). Het sterkst hebben de engelen zich echter in het Oude Verbond als strijders Gods gemanifesteerd in de strijd van de Machabeeën; twee responsories van de monastieke metten op 't engelbewaardersfeest, het 10e en 11e, resp. ontleend aan 2 Mach. 11, 6-8 en 15, 22-24 herinneren daaraan. Vooral het 11e is een roerend gebed van de Macchabeeën-aanvoerder Judas om de tussenkomst van Gods engelen in de strijd, wanneer hij de vijandige troepenmassa tegen Israël zag oprukken: „Heer, Gij hebt onder Ezekias, de koning van Juda, uw engel gezonden, die ongeveer vijf en tachtigduizend man van Sinacheribs leger verdelgde. Heer des Hemels, zend thans ook ons een goede engel vooruit, om angst en schrik te verspreiden. Laat hen, die on-

der godslasteringen oprukken tegen uw heilig volk, door de kracht van uw arm worden verpletterd".

Dat zo de engelen, en in het bijzonder Sint-Michaël, ook de *helpers en beschermers* worden *van de christenen in hun geestelijke strijd* tegen de duivel, zal na het voorgaande wel niemand meer verwonderen. Wij vragen dan ook op het feest van de engelbewaarders dat wij door de bescherming van de engelen verdedigd mogen worden (collecte) en bevrijd van de aanvallen der vijanden (postcommunie). Vooral de aartsengel Michaël, de aanvoerder van het engelenleger, wordt hiervoor aangeroepen: „Heilige aartsengel Michaël, verdedig ons in de strijd, opdat wij in het vreeswekkend oordeel niet ten onder gaan" [12]).
Niet slechts om voor ons te strijden zendt God echter zijn engelen, doch ook om ons te bewaren en te bewaken, te geleiden op onze weg en ons te beschermen tegen alle gevaren en rampen. Om ons vertrouwen in deze beschermende aanwezigheid van de engelen in te scherpen verwijst de liturgie herhaaldelijk naar de beschermende tussenkomst van deze Godsgezanten in het Oude-Verbond: het joodse volk ging een engel vooruit op zijn tocht naar het beloofde land [13]), de jonge Tobias werd door de engel Rafaël begeleid bij zijn reis naar zijn oom [14]), God zond zijn engel, zodat Daniël ontsnapte aan de dood in de leeuwekuil [15]), de drie jongelingen die ongedeerd bleven in de vuuroven [16]) en Judith ongehinderd de vijand van het joodse volk, Holofernes kon doden [17]). Het zijn allen evenzoveel beelden en voorafbeeldingen van wat de engel betekent voor het nieuwe volk van God, de Kerk en haar ledematen. Hun vooral moet een engel voorgaan en begeleiden op hun pelgrimstocht hier op aarde naar het land van belofte, opdat zij ongehinderd door de aanvallen van satan en zijn gevolg en ongedeerd door het vuur van de hartstochten hun levensdoel kunnen bereiken. Heel bijzonder voor hen, ledematen van het nieuwe Godsvolk, op wie de beloften van het oude zijn overgegaan, zijn de engelen „dienstbare geesten, uitgezonden tot hulp van hen die de zaligheid zullen beërven" [16]). En wanneer dan God in zijn onuitsprekelijke voorzienigheid zijn engelen zendt om ons te bewaren [19]), dan geldt ook voor ons burgers van het nieuwe Israël wat God eens het joodse volk heeft voorgehouden: „Zie, Ik zal mijn engel zenden, om voor u uit te gaan, en u te beschermen onderweg, en u binnen te voeren in het land, dat Ik u bereid heb. Geef acht op hem en luister naar zijn stem, en denk niet, dat gij hem kunt veronachtzamen; want hij zal het niet ongestraft laten, wanneer gij zondigt: want in Mijn naam treedt Hij op. Indien gij echter luistert naar zijn stem en alles doet, wat Ik beveel, dan zal Ik een vijand zijn voor uw vijanden en een verdrukker voor uw verdrukkers; en Mijn engel zal voor u uitgaan . . . ." [20]).
De engelen dragen de mens niet alleen tijdens zijn aardse leven zoals de

kerkelijke avondpsalm 90 het zo vertrouwenwekkend uitdrukt, zij dragen hem ook na zijn dood. Christus wijst er op in de parabel van de arme Lazarus: „Maar toen de arme Lazarus gestorven was, werd hij door de engelen in Abrahams schoot gedragen" (Luc. 16, 22). Inderdaad wordt ook op deze functie van de engelen *in dienst van de afgestorven christenen* in de liturgie herhaaldelijk gezinspeeld. Zo heet het b.v. in een responsorium van de metten van het Sint-Michaëlsfeest: „De aartsengel Michaël kwam met een groot getal engelen, aan wie God had opgedragen om de zielen van de heiligen binnen te voeren in het paradijs van vreugde" [21]). En elders op dit feest: „Aartsengel Michaël, Ik heb u als aanvoerder aangesteld, om alle zielen (der afgestorvenen) te ontvangen" [22]).
Doch niet alleen in de liturgie van de engelenfeesten, maar ook en met een nog veel grotere frequentie komt deze taak van de engelen tot uitdrukking in de liturgie van de stervenden en overledenen. Zo vraagt de Kerk in de collecte van de votiefmissen voor een stervende en om de genade van een goede dood, dat de stervende in het uur van zijn dood zonder zonde aan zijn Schepper mag worden voorgesteld door de handen van de heilige engelen; want zij zijn het immers, aldus de postcommunie van diezelfde votiefmissen, die de zielen van de afgestorvenen begeleiden bij hun overtocht naar het leven. Vooral de begrafenisliturgie is echter vol van deze rol, die de engelen te spelen hebben voor de afgestorven zielen. Wanneer het lijk aan de ingang van het kerkgebouw ontvangen wordt, dan ziet de Kerk daarin een beeld van het ontvangen worden van de afgestorvene in het hemels paradijs: de engelen moeten hem daar ontvangen, begeleiden tot voor Gods troon en hem aan de Allerhoogste a.h.w. voorstellen en aanbieden: „Snelt toe, heiligen Gods, treedt nader, engelen van de Heer: ontvangt zijn ziel en biedt haar aan voor het aanschijn van de Allerhoogste. Moge Christus u ontvangen, die u heeft uitverkoren en mogen de engelen u binnenleiden in de schoot van Abraham". Hetzelfde motief keert weer, wanneer het lijk na de begrafenismis de kerk uitgedragen wordt: „Ten paradijze geleiden u Gods engelen . . . . Moge het koor der engelen u opnemen, opdat gij met de weleer arme Lazarus de eeuwige rust moogt bezitten". Terecht bidden wij dan ook in de collecte van de begrafenismis, dat God de afgestorvene zou laten ontvangen door de heilige engelen en laten begeleiden naar het vaderland van het paradijs, en in het offertorium: dat de heilige vaandeldrager Michaël hem zou binnenleiden in het heilig licht". Ook omwille van deze gedachten passen de engelenfeesten heel harmonisch in de eindperiode van het kerkelijk jaar, waarin ook het feest van Allerzielen zinvol is opgenomen.

III. De liturgie als engelendienst.

Met al het voorgaande hebben wij echter bij lange nog niet de diepste relatie van de engelen met de liturgie hier op aarde aangeraakt. De engelen

zijn in de liturgie van de Kerk niet alleen object van eredienst, zij zijn er ook subject, zij treden er actief, liturgie-vierend op. Wij vieren niet alleen de engelen, doch wij vieren ook samen met de engelen. De liturgie kan eenvoudig niet los gedacht worden van hen. Onzichtbaar zijn de engelen altijd aanwezig, wanneer de Kerk tezamen komt om Gods lof te zingen. De liturgie immers van de pelgrimerende Kerk hier op aarde is in wezen een deelname-liturgie, deelname n.l. aan de liturgie van de bewoners van het Jerusalem van hierboven, de engelen. Van hen heet het in het Boek der Openbaring dat zij rond de troon en het Lam zonder ophouden God loven, en dag en nacht hun driewerf „Heilig" zingen.

Het eigene van deze beschrijving van de hemelliturgie bij Sint-Jan is nu, dat hij de elementen daarvan ontleent aan de reeds bestaande liturgie van het christendom op aarde. Zij is een projectie van de zichtbare aardse liturgie op de onzichtbare werkelijkheid van hierboven. Men hoort er dezelfde acclamaties, dezelfde hymnen ter ere van Christus, dezelfde lofprijzingen (het *Sanctus*) als deze waarmee de christenen van Sint-Jans tijd vertrouwd waren. De liturgie vierende kerkgemeenschap hier op aarde moeten wij zien als een profetisch teken en een beeld van de hemelkerk. De Kerk hier op aarde vormt één geheel met haar; of juister en dieper: de hemelkerk heeft uitbreiding genomen op aarde in ons en de taak van de engelen is ook de onze geworden. *Una voce*, d.w.z. in hetzelfde koor mogen wij samen met hen God lofzingen en dankzeggen. Dit is het grote privilege van ons christenen, dat de Hebreënbrief zo enthousiast beschrijft: „Gij zijt toegetreden tot de berg Sion en de Stad van de levende God, het hemels Jerusalem; tot de tienduizenden engelen, tot de feestvergadering" (Hebr. 12, 23) [23]).

Nergens wordt deze werkelijkheid dieper en bewuster door de Kerk beleefd als op het kernmoment van de eucharistieviering. Bij de aanvang van haar grote dankgebed, in de prefatie gaan haar gedachten spontaan naar deze hemelliturgie van de engelen: „Door Hem (Christus) prijzen de engelen uw majesteit, aanbidden U de heerschappijen, omgeven U de machten met heilige schroom en vieren U de hemelen, de hemelse krachten en de zalige serafijnen met eenparig gejubel". En onmiddellijk daarna vraagt de Kerk tot dat koor van de engelen te worden toegelaten en zingt zij het lied van het driemaal Heilig, waarmee zij zonder ophouden de troon van God omgeven. [24])

Wanneer wij rond het altaar des Heren staan voor de viering van de eucharistie wordt werkelijkheid wat de byzantijnse liturgie zo ongeëvenaard doet zingen: Wij die op mystieke wijze de engelen voorstellen en de levendmakende Drievuldigheid de hymne van het driemaal-heilig toezingen, laten wij alle wereldse kommer afleggen om de Koning van het heelal te ontvangen, die onzichtbaar begeleid wordt van de legerscharen der engelen. Alleluja.

VOETNOTEN.

[1]) Zie hierover de goed afgewogen beschouwingen van Dr. Th. VISMANS, O.P., *De eschatologische gedachte in de liturgie*, in Getuigenis 1 (1957-1958), blz. 271-277.

[2]) Het ontstaan en de geschiedenis van deze feesten hebben wij bijeengebracht uit A. H. KELLNER, *Heortologie oder die geschichtliche Entwicklung des Kirchenjahres und der Heiligenfeste*, Freiburg, 1911, 3e uitgave, *passim* en K. KASTNER, Praktischer *Brevier Kommentar*, Breslau, 1923, *passim*.

[3]) Zie ons verslag over de liturgische studiedagen van Maria Laach: *De moderne mens tegenover het beeld van de engel in bijbel en liturgie*, in T.v.L. 41 (1957), blz. 390-398.

[4]) Over de vertaling van deze oratie, zie het veelal aan de aandacht ontgane artikel van Prof. J. PREIN, *De Oratie van St.-Michaël*, in *T.v.L.* 32 (1942), blz. 87-89; en F. VANDENBROUCKE O.S.B., *La Collecte pour la fête de St.-Michel*, in *Quest. Lit. et Par.* 23 (1940), blz. 161-169.

[5]) *Introitus* en *offertorium* van de mis op *al* de engelenfeesten; graduale op de feesten van de engelen Michaël en Gabriël.

[6]) *Communio* van de mis op *al* de engelenfeesten. Vrij naar ps. 148, 2 vinden wij iets soortgelijks in de 5e antifoon van de lauden van 29 september.

[7]) Tweede antifoon van de metten op 29 september; en tweede antifoon van de vesper op 2 oktober.

[8]) Zie resp. Dan. 9, 21-26 (epistel, feest van St.-Gabriël), Luc. 1, 26-38 (evangelie van die dag); Luc. 1, 5-17 (evangelie op de vigilie van St.-Jan de Doper).

[9]) Achtste responsorie van de metten van het monastiek officie op 29 september; zie ook de antifoon bij de Benedictus. Beide gezangen zijn vrij samengesteld naar Openb. 12, 7-8.

[10]) Vijfde antifoon van de monastieke metten op 2 oktober: Ex. 14, 19.

[11]) Zevende antifoon, *ibid.*, 2 Kron. 32, 21.

[12]) Graduale van 29 september en Alleluja van 8 mei.

[13]) Vijfde antifoon, monastieke metten van 2 oktober: Ex. 14, 19; epistel van 2 oktober: Ex. 23, 20-23.

[14]) Derde en vierde antifoon, monastieke metten van 2 oktober: Tob. 5, 21 en 12, 18).

[15]) Tweede antifoon, monastieke metten van 2 oktober: Dan. 6, 22.

[16]) Zesde responsorium, monastieke metten van 2 oktober: Dan. 3, 49, 95.

[17]) Vijfde responsorium, monastieke metten van 2 oktober: Judit 13, 20.

[18]) Antifoon bij het Magnificat, 2 oktober: Hebr. 1, 14.

[19]) Zie collecte, 2 oktober.

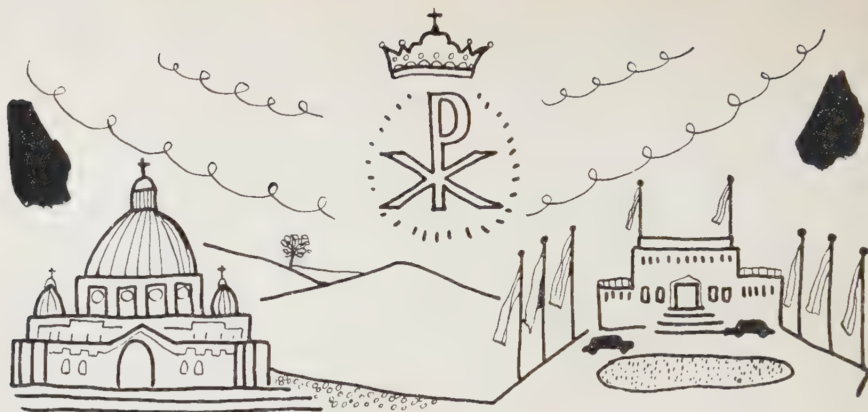
[20]) Epistel, 2 oktober, Ex. 23, 20-23.

[21]) Zesde responsorium, monastieke metten, 29 september: vrije compositie.

[22]) Derde antifoon van de lauden, 29 september: vrije compositie.

[23]) Deze gedachten vinden wij op een nog steeds ongeëvenaarde wijze ontwikkeld bij E. PETERSON, *Das Buch von den Engelen*, Leipzig, 1935.

[24]) Over de engelen in de byzantijnse en romeinse misliturgie, zie Dom ODILO HEIMING O.S.B., *Der Engel in der Liturgie*, in *Die Engel in der Welt von heute* (Liturgie und Mönchtum, XXI), Maria Laach, 1957, blz. 38-55.

het feest van christus koning

door prof. dr. a. snijders s.v.d.

Het kerkelijk jaar met zijn vaste reeks van feesten wordt door velen nog te zeer beschouwd als een statisch geheel, dat niet of slechts met moeite kan mee-evolueren met de stromingen en de dynamiek van de rusteloos voortgaande tijd. Toch leert de geschiedenis van de liturgie, dat de kerkelijke jaarkring geleidelijk is ontstaan en zich nog steeds verder ontwikkelt. Iedere tijd en elke kultuur heeft daartoe bijgedragen .Verreweg de meeste feesten staan in nauw verband met de levensbehoeften, het milieu en de omstandigheden van een bepaalde tijd. Zelfs de grote feesten maken hierop geen uitzondering. De geboorte van de Verlosser werd tot in de vierde eeuw nog niet als feest gevierd. De aanleiding tot de viering van het Kerstfeest was van externe aard: een christelijk pendant te scheppen tegenover het heidense feest van de ,,sol invictus", de onoverwonnen zonnegod. Het feest van 's Heren Verschijning werd te Alexandrië ingevoerd om het heidense feest van de geboorte van de Aion te verdringen en een einde te maken aan bijgelovige praktijken ter ere van de god Dionysos. 1)

Fête d'idée.

Een gedachte die telkens terugkeert in het werk van de geleerde liturgist A. Baumstark is, dat ,,de grote feesten van de antieke christenheid van nature geen historische herdenkingen van deze of gene episode uit de gewijde geschiedenis zijn. Maar zij werden ingesteld om grote religieuze

ideeën uit te drukken". [2]) Ze zijn „fêtes d'idée" en belichten een bepaald aspect van het verlossingswerk, zonder op details van geschiedkundige aard in te gaan.
Terecht kunnen we ook het nieuwe feest van Christus' Koningschap een „fête d'idée" noemen. Juist om het belang van het Koningschap van Christus voor de verlossing van de mensheid in onze vermaterialiseerde tijd bijzonder te benadrukken, heeft Pius XI in het heilig jaar 1925 dit feest op verzoek van meer dan 500 kardinalen en bisschoppen ingesteld. In de encycliek „Quas primas" motiveert de paus dit als volgt: „Om het volk van de geloofswaarheden te doordringen en daardoor tot innerlijke levensvreugde op te wekken, heeft het jaarlijks vieren van de heilige mysteriën groter uitwerking, dan ieder stuk, hoe gewichtig ook, uitgaande van het kerkelijk leergezag. Zulke lerende stukken immers bereiken in de regel slechts een minderheid van meer onderlegden, maar bovengenoemde plechtigheden ontroeren en beleren alle gelovigen; de eerste spreken slechts eenmaal, de andere om zo te zeggen jaarlijks en aldoor; de eerste richten zich vooral tot het verstand, de andere maken een heilzame indruk op geest en gemoed, dus op de gehele mens . . . . Dank zij de schoonheid en de verscheidenheid der heilige handelingen, zal de hemelse leer dieper in hem doordringen, en als ze hem in vlees en bloed is overgegaan, zal hij ze zich ten nutte maken tot zijn voortgang in het geestelijk leven. [3])

Majestas Domini.

Het koningschap van Christus behoort tot de kernideeën van de heilige liturgie. „De klassieke stijl van de liturgie kent slechts één afbeelding van Christus: de stralende God-Koning vol majesteit" zegt Pius Parsch [4]. Het is opvallend hoe sinds het midden van de vierde eeuw het beeld van Christus als herder, leraar, wonderdoener, visser, Orfeus in de kunst terug treedt, en plaats maakt voor de alles beheersende „majestas Domini". [5])
De hoge opvatting over het christelijk keizerschap sinds Constantijn en de duidelijke beslissing van het concilie van Nicea aangaande de wezensgelijkheid van God de Zoon met God de Vader, hebben hierop grote invloed uitgeoefend. De absiden van de oudchristelijke kerken worden versierd met de voorstelling van Christus, staande op de wolken, tronend op het hemelgewelf of zetelend op een rijk gestoffeerde, met edelstenen bezette troon. Zijn hoofd is omstraald door de keizerlijke nimbus. Als hemelse koning geeft Hij de wetrol over aan St.-Petrus, of reikt Hij de zegekroon toe aan een heilige martelaar. Vrouwenfiguren, die de beide Kerken uit de Joden en uit de heidenen voorstellen, bieden Hem kransen aan. De Apostelen huldigen Hem met opgeheven hand. Het kruis, vroeger een teken van schande, is nu versierd met edelstenen. Vaak is het omgeven met een stralende aureool. Het is het teken van overwinning en prijkt in de keizer-

lijke standaard. Realistische voorstellingen van de Gekruiste treft men voor de 12de eeuw zelden aan. Men beeldt Hem staande en niet hangende af. In de romaanse tijd draagt de Verlosser op het kruis geen kroon van doornen, maar een koningskroon.
Dezelfde visie op Christus leefde ook in de prediking, de poëzie en de liturgie van laat antieke tijd. Het grootste deel van de oude liturgische gebeds- en zangteksten dateert uit de eeuwen, waarin deze idee de overhand had. Men vindt er veel termen in, die, zonder gevaar verkeerd te worden opgevat, uit de keizerkultus werden overgenomen. Gezien tegen de achtergrond van deze tijd worden ze pas ten volle begrijpelijk. Men kan eruit leren hoe de christenen uit de laat-antieke tijd de bijbelse beelden uit de psalmen, uit de profeten Daniël en Isaïas, maar vooral uit de Geheime Openbaring van Joannes hebben verstaan.

Kerngedachte der liturgie.

Het is gemakkelijk aan te tonen, dat de Christus-Koning-gedachte heel de liturgie van het kerkelijk jaar beheerst. We beperken ons tot de hoofdmomenten. [6]) Als leidmotief voor het hele jaar kondigen de Adventsmetten Christus aan als de ,,Koning die komen zal". De eerste Vespers van Kerstmis noemen Hem ,,Rex pacificus", Vredevorst, en de intredezang van de dagmis zingt zijn vreugde uit over het Kind ,,op wiens schouders de heerschappij (imperium) is gelegd" (Isaïas 9, 6). ,,Ziet, daar nadert de Heerser en Heer; in Zijn hand ligt de regering, de macht en de opperheerschappij" (Malach. 3, 1), juicht de Kerk op het feest van 's Heren Verschijning. De palmprocessie op de tweede passiezondag is één huldiging van ,,Koning Christus, Verlosser" (lofzang: Gloria laus). De Paassequentie eindigt met een gebed tot de ,,Overwinnaar, Koning". Op 's Heren Hemelvaart acclameert de vierde antifoon van de vespers: ,,Verheerlijkt de Koning der koningen" en de inleidingszang voor het Magnificat begint met een uitroep: ,,O Koning der glorie, Heer van de legermachten, die als overwinnaar vandaag ten hemel zijt opgestegen". De eerste antifoon van het Allerheiligen-feest is genomen uit het visioen van Joannes: ,,Zie, daarna zag ik een overgrote menigte, die niemand kon tellen, uit alle volken en stammen, naties en talen. Ze stonden voor de troon . . . ." (Apoc. 7, 9). Het is de apotheose van het Godsrijk.

Zin van het Christus-Koning-feest.

Wanneer de koningsgedachte in de liturgie zo levendig is, had het dan nog zin een apart feest van Christus' Koningschap in te stellen? Voor hen, die vanuit de heilige liturgie leven, zou dit misschien niet nodig geweest zijn, al kan als meer bijkomstige reden worden aangehaald, dat ,,in andere feesten slechts een aanduiding en herdenking van die waardigheid ligt

opgesloten. Het formeel objekt ervan is volstrekt onderscheiden van de macht en titel van koning". [7]) Maar sinds de laatste twee eeuwen is de christelijke wereld bedreigd door een groot gevaar: het laïcisme, dat God en Christus niet erkent. Tegelijkertijd is ook het idee van het koningschap bij Gods genade vervaagd. Welke gevolgen dit heeft gehad voor opvoeding, huwelijksmoraal, sociale rechtvaardigheid, ondervinden we elke dag. In bewuste afweer tegen deze loochening van Gods gezag heeft paus Leo XIII in het jubeljaar 1900 de gehele mensheid toegewijd aan het H. Hart. Hij beschouwde deze toewijding als de grootste gebeurtenis van zijn lang pontificaat. De instelling van het Christus-Koning-feest is er de consequentie en bestendiging van. Pius XI schreef voor, dat deze toewijding ieder jaar op het feest van Christus' Koningschap zou worden vernieuwd, met dezelfde, door Paus Leo vastgestelde formule.

Koningschap bij Gods genade.

„Willen wij de zin van dit feest begrijpen" schrijft prof. W. Grossouw, „dan moeten wij, overeenkomstig het spraakgebruik der heilige Schrift, uitgaan van de oude idee van het koningschap, die is: volstrekte heerschappij, hoogste macht, welke aan geen enkele controle is onderworpen, wier bevelen geen kritiek en wier oordelen geen beroep toelaten". [8]) De koning bij de gratie Gods is het beeld en de plaatsvervanger van God; daarom regeert hij met het gezag van God zelf. Dit ideale koningsidee zagen de christenen van de laat-antieke tijd verwerkelijkt in hun christelijke keizer, maar op een veel hoger niveau in Christus, de Zoon Gods, de door God aangestelde en gezalfde Messias-Koning. Door geen werelds vorst wordt het ten volle verwezenlijkt; daarom is hij afhankelijk geworden van de gunst van het volk en is het koningschap haast tot een louter nationaal symbool verschrompeld. In Christus echter vinden we het echte koningschap ten volle verwerkelijkt, en slechts in de erkenning van dit koningschap is de redding gelegen uit de geestelijke chaos, waarin het laïcisme de wereld heeft gebracht. Zijn wet, het evangelie, moet overal worden gepropageerd, willen we in het openbare leven komen tot ware vrede, rechtvaardigheid en liefde. Dit wil de liturgie van het Christus-Koning-feest ons jaarlijks in herinnering brengen en tevens wil zij ons wijzen op onze christenplicht: dit koningschap te erkennen en te doen erkennen.

Het getuigenis van Christus-Koning-feest.

Christus heeft verdiend koning te zijn, omdat Hij allen door Zijn dood heeft verlost. Daarom brengen we in de intredezang een triomfale hulde aan het verheerlijkte Lam, dat waardig is te ontvangen: macht, rijkdom en wijsheid, kracht, eer, glorie en lof (Apoc. 5, 12). Het epistel noemt een

tweede motief, waarom aan Christus de absolute koningsmacht toekomt: Hij is de eersteling van de schepping, voorbeeld, doel, bestaansreden van al het geschapene (Koloss. 1, 15-17). Een derde reden geeft het offertoriumgezang aan: God zelf heeft Jesus tot Messias-Koning aangesteld: „Vraag Mij, dan geef ik U de volkeren tot erfdeel en de grenzen der aarde tot Uw bezit" (psalm 2, 8). Opvallend is in deze teksten, dat de koninklijke waardigheid aan Christus wordt toegekend, in zoverre Hij mens is, op grond van Zijn uitverkiezing en werkzaamheid als Messias-Verlosser. Het graduale benadrukt de universaliteit van Christus' Rijk met de woorden uit de koningspsalm 71: „Van zee tot zee zal Hij heersen, van de stroom (de Eufraat) tot de grenzen der aarde. Alle vorsten zullen Hem huldigen. Alle volken Hem dienen" (vers 8 en 11). Ook in de tijd is dit koningschap onbegrensd, want „de Heer zal zetelen als koning in eeuwigheid" (communio; psalm 28, 10). Ofschoon Zijn koningsrechten zich ook over het tijdelijke uitstrekken, maakt Christus geen aanspraak op zuiver materiële goederen. Hij streeft niet naar politieke heerschappij en gebruikt ook geen gewelddadige middelen om zijn rechten te doen eerbiedigen. In deze zin is Zijn Rijk niet van deze wereld. Zijn enig geestelijk wapen is het woord: „Alwie uit de waarheid is, luistert naar Mijn stem" (Evangelie; Joannes 18, 37). Door het geloof worden wij opgenomen in Zijn Rijk. In een prachtige samenvatting bezingt dan de prefatie de zegeningen van Christus' regering: Het zal zijn een „rijk van waarheid en leven; een rijk van heiligheid en genade; een rijk van rechtvaardigheid, liefde en vrede".

Sociale heerschappij en eschatologisch rijk.

Zo blijkt het feest van Christus-Koning vooral het feest te zijn van het tegenwoordige sociale Rijk van Christus op aarde. [9]) Hét middel om de heerschappij van Christus temidden van de ontkerstende wereld te propageren en te bewerken heeft Pius XI gezien in de Katholieke Actie. Daarom is het feest van Christus-Koning vooral háár feest. Toch staat op de achtergrond van deze viering de eschatologische betekenis. Dit Rijk zal Christus eenmaal, wanneer het voltooid is aan de ontzagwekkende Majesteit van Zijn Vader aanbieden. Op deze voltooiing wijst de plaats van het feest op de zondag voor Allerheiligen. Zij zijn het die Zijn woord hebben gehoord en Zijn liefde hebben beantwoord; daarom delen zij in Christus' overwinning en zijn voor eeuwig gelukkig met Hem. Geen atheïsme en materialisme zullen dit geluk nog kunnen verstoren, of dit Rijk van Christus in gevaar brengen. Daar zal eeuwig vrede heersen.

[1]) B. Botte, Les origines de la Noël et de l'Epiphanie, Louvain 1932.

[2]) A. Baumstark, Liturgie comparée, 3ème édition revue par Dom B. Botte O.S.B., Chevetogne 1953, 173. Vgl. ook de mening van Dom Casel geciteerd door B. Neunheuser in zijn artikel: L'année liturgique selon Dom Casel, Les questions liturgiques et paroissiales 38 (1957), 295: „La formation de la fête dans ses détails ne se fit pas d'abord dans une perspective historique, mais selon des conceptions théologiques et symboliques".

[3]) Vert. Ecclesia Docens, Hilversum, 1940, 33.

[4]) Het jaar des Heren, Utrecht, 1941, 258.

[5]) J. Kollwitz, Das Bild von Christus dem König in Kunst und Liturgie der christlichen Frühzeit, Theologie und Glaube, 1947-1948, 95-117.

[6]) Voor een volledig overzicht zie: Ph. Oppenheim O.S.B., Das Königtum Christi in der Liturgie, München, 1931.

[7]) Quas primas, Vert.: Ecclesia Docens, 43.

[8]) Innerlijk leven, 3de druk, Utrecht, 1949, 789.

[9]) C. Noppel, Zur Frage der katholischen Politik, Stimmen der Zeit 108 (1925), 424-432. — Id. Das soziale Königtum Christi, Ibid. 109 (1925), 241-248. — F. J. Schierse, Christkönigsfrömmigkeit heute, Geist und Leben 27 (1954), 321-327).

katechese voor het feest van alle heiligen

door J. Tersteeg s.v.d.

We vieren het feest van Alle Heiligen op het einde van het kerkelijk jaar, samen met dat van Allerzielen. De laatste zondag vòòr Alle Heiligen heeft Paus Pius XI het Christus-Koning-feest geplaatst. Deze verbinding van feesten op het einde van het kerkelijk jaar, waarin vooral de parousie-gedachte naar voren treedt, is niet zonder zin. We zullen dit in onze katechese over Alle Heiligen dan ook als achtergrond houden.
We gaan uit van de parabel van het Bruiloftsmaal, dat we als evangelie vinden op de 19e zondag na Pinksteren. (De parallelplaats bij Lc. 14 : 15-24 treffen we aan als evangelie op de zondag in het octaaf van Sacramentsdag!)

De Parabel.

Jesus vergelijkt het Rijk Gods met een bruiloftsmaal. Veel gasten worden uitgenodigd, maar de een na de ander weigert te komen onder allerlei voorwendsels. Nu worden de dienaars uitgestuurd naar de kruispunten van de wegen om allen ter bruiloft te nodigen.
We lichten er enkele punten uit, die ons kunnen dienen op het feest van Alle Heiligen.

1. *Jesus vergelijkt het Rijk Gods met een bruiloftsmaal.*

a. Het Rijk Gods is al midden onder ons, maar is niet gebonden aan deze aarde alleen; het vindt zijn voorlopige voltooiing in de hemel om op het einde der tijden zijn definitieve en volledige verheerlijking te krijgen. Het is niet iets statisch, maar het is in een opwaartse beweging naar de glorievolle apotheose, wanneer Christus-Koning Zijn Rijk aan de Vader zal aanbieden.
De Joden stonden niet vreemd tegenover de gedachte van het Rijk Gods. In de loop van het Oude Verbond nam zelfs deze gedachte een zeer voorname plaats bij hen in, maar ten tijde van Christus was hij sterk politiek en materieël gekleurd: Israël zal een machtige natie zijn en heersen over heel de wereld; niemand zal er gebrek lijden, integendeel er zal overvloed zijn en iedereen zal genieten van de eeuwige vrede.
Met het optreden van Jesus schijnt hun verwachting in vervulling te gaan: zieken worden door Hem genezen, doden krijgen zelfs het leven terug, de

hongerigen worden gevoed bij de wonderbare broodvermeerdering — er blijft zelfs een overvloed over! — en op een bruiloft te Cana worden zes kruiken water in kostelijke wijn veranderd.
We kunnen begrijpen, dat ze na de broodvermeerdering Jesus als de nieuwe David tot koning uitroepen. Maar hoe teleurgesteld zijn ze, als Jesus niet op hun bedoelingen ingaat en zich terugtrekt in het gebergte. Begrijpen zij Jesus dan verkeerd? Is hun opvatting over het Rijk Gods misschien onjuist?
De volgende dag brengt opheldering. Ze ontmoeten Jesus in de synagoog van Kapharnaum en hier blijkt inderdaad, dat ze Jesus verkeerd begrijpen, ja, dat ze Hem helemaal niet doorhebben. Jesus zegt hun direct al: „Jullie zoeken Mij niet, omdat jullie t e k e n e n hebt gezien, maar omdat jullie gisteren van de broden hebt gegeten en jullie verzadigd zijn".
De genezingen, de opwekkingen ten leven, deze vermeerdering van brood en vis en al de andere wonderen, het zijn t e k e n s van de diepere werkelijkheid van het Rijk Gods. Ze zijn als het ware een „voorproefje" van dit Rijk, dat hun verlangens ver te boven gaat. In de synagoog licht Jesus de sluier een klein beetje op: „Ik ben het levend brood, dat uit de hemel is neergedaald; zo iemand eet van dit brood, zal hij in eeuwigheid leven. Ik zal hem op de jongste dag doen verrijzen. Het is niet een brood, als de vaders hebben gegeten en toch gestorven zijn; wie dit brood eet, zal leven in eeuwigheid".
De reactie kennen we. De Joden begrijpen Jesus niet. Ze klampen zich vast aan de materiële beelden, zonder iets te vermoeden van hun diepere zin en betekenis. De gasten worden uitgenodigd tot het bruilofsmaal, maar ze weigeren, omdat ze niet willen zien, waartoe ze worden uitgenodigd. Ze weigeren het Rijk Gods te aanvaarden en ze bijten zich vast in de voorafbeelding, in het uiterlijke beeld om hun ogen te sluiten voor de heerlijke realiteit, die achter deze tekens ligt.

b. We willen nog een ogenblik ingaan op het punt van vergelijking: het *bruiloftsmaal*. We vinden dit beeld al in het Oude Testament. Volgens Isaïas zal het een maaltijd zijn van vette gerechten en dranken: mergrijke spijzen en parelende wijnen . . . . De dood doet Jahweh voor eeuwig te niet. Hij wist de tranen van alle gezichten (Is. 25).
St.-Jan zal het later als het nieuwe Jeruzalem beschrijven:

„Zie, de Woonstede Gods bij de mensen:
Hij zal zijn Tent bij hen spannen.
Zij zullen zijn volk zijn.
Hij: God met hen!
Elke traan wist Hij weg uit hun ogen;
En nooit zal de dood er meer zijn,
Geen rouw, geen geween en geen smart;
Want het vroegere is voorbij!" (Openb. 21 : 3, 4).

De diepe werkelijkheid van dit bruiloftsmaal is: degenen, die Jesus' uitnodiging aannemen zullen de volheid, de overvloed van „eeuwig leven" bezitten. De paradijselijke toestand is hersteld: geen rouw, geen geween, geen dood, maar eeuwig leven. Dit is de volle vervulling van alle beelden van Oud- en Nieuw Testament: het eeuwig leven. Is ook bij het bruiloftsmaal de liefde van bruidegom en bruid niet het centrale punt, waarop heel de feestviering en aller vreugde gericht is? Vanuit dit gezichtspunt kunnen we dan ook enigszins het geluk der heiligen aanvoelen. Christus noemt dit „eeuwig leven". Maar wat is dat eeuwig leven? Jesus verklaart het in het Hogepriesterlijk gebed: „Dit nu is het eeuwig leven, dat zij u kennen, de enig waarachtige God, en Hem, die Gij gezonden hebt, Jesus Christus. Het is het wederzijds kennen van bruid en bruidegom, het kennen dat doordrongen is van de liefde, een kennen, dat beminnen is! Dit is het eigenlijk geluk van de heiligen in de hemel, 't geluk, dat ook wij al bezitten, al is 't nog 'n kennen in geloof, 'n hoopvol uitzien naar 't bezit van God in volle liefde. We kunnen dit slechts benaderen, want „nog is het niet openbaar geworden, wat we zullen zijn. Toch weten we, dat wanneer de openbaring gekomen is, wij aan Hem gelijk zullen zijn; want wij zullen Hem zien zoals Hij is" (1 Joan. 3 : 2). En St.-Paulus zegt het op zijn manier tegen de Korinthiërs: „Thans zien we in een wazige spiegel; straks echter aangezicht tot aangezicht" (Kor. 13 : 12).

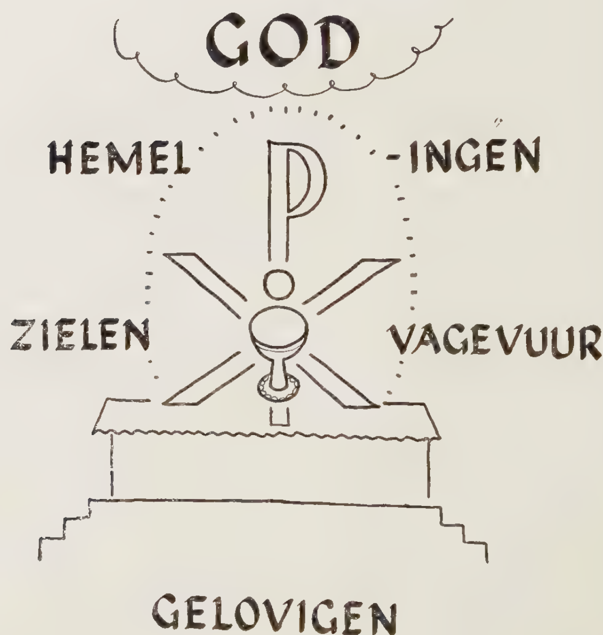
2. *Nog een tweede punt* willen we nader bezien. De Joden wijzen de uitnodiging af. Het gevolg is: „Niet één van die mannen, die waren genodigd, zal van mijn feestmaal genieten" (Lc. 14 : 24). En wie komen er voor in de plaats? Mattheus laat de koning eenvoudig zeggen: „roept a l l e n ter bruiloft". En slechten zowel als goeden brachten de dienaren bijeen. Lucas laat de dienaar, de armen en gebrekkigen, de blinden en kreupelen bijeenbrengen. We denken hier aan de profetie van Mikeas: „Op die dag, is de godsspraak van Jahweh, breng Ik de kreupelen samen en de verstrooiden bijeen, allen die Ik geteisterd heb. Dan maak Ik de kreupelen tot een rest, de verstrooiden tot een machtig volk, en Jahweh zal hun Koning zijn van nu af tot in eeuwigheid" (Mik. 4 : 6, 7), of aan de bekende profetie van Isaïas, die Jesus citeert in de synagoog te Nazareth: „De geest van Jahweh rust op Mij,

want Jahweh heeft Mij gezalfd;
Hij heeft Mij gezonden, om armen de blijde boodschap te brengen;
om te verbinden wiens hart is gebroken;
aan gevangenen verlossing te melden;
aan geboeiden bevrijding;
om het genadejaar van Jahweh te preken;
de dag der wraak van onze God;
Om alle bedroefden te troosten" (Is. 61).

Gingen deze profetieën in vervulling met de terugkeer uit de ballingschap, tenvolle gebeurde dit met de komst van de Messias.
Met deze parabel *doorbreekt Jesus het vroomheidsidee van de Joden* (en van veel mensen van onze tijd!) Niet de zelfgenoegzame Jood treedt binnen in de bruiloftszaal, niet hij die genodigd wordt op de eerste plaats aan de dis der rijken, niet hij die meent rechtvaardig te zijn en dit voor in de tempel belijdt en met een hautaine minachting neerziet op de zondaar, de tollenaars, de publieke vrouw, niet hij, die op de hoeken van de straten staat te bidden om door de mensen gezien te worden — hoe gemakkelijk kunnen we dit plaatsen in onze tijd! — maar wel de arme, de verschoppeling, de bedelaar voor wie men de neus ophaalt, de onkerkelijke, de communist, de zondares, die in heel het dorp over de tong gaat maar die misschien veel vergeven wordt, omdat ze veel bemind heeft. De genodigden zijn de armen van geest, de zachtmoedigen; het zijn zij, die wenen, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; het zijn de barmhartigen, de zuiveren van hart, de vreedzamen; degenen, die vervolging lijden om de gerechtigheid (Evangelie van de feestdag). Het zijn uiterlijk gezien gewone mensen zoals ook de heiligen, gewone mensen zijn zoals wij; mensen, van wie het leven vaak zo alledaags, zo gewoon, zo zonder zin leek, ja zo zondig. Mensen die op aarde zo stil door 't leven gingen, onopgemerkt; gewone mannen en vrouwen, gewone jongens en meisjes. Maar zij allen hebben geprobeerd telkens opnieuw, om gehoor te geven aan Christus' uitnodiging. En hen allen vereren wij nu op het feest van Alle Heiligen; ze waren mensen zoals wij en hebben met ons samengeleefd in een zelfde land, in zelfde parochie, in zelfde gezin en ook nu zijn ze met ons verbonden, als burgers van eenzelfde Rijk, als gasten van een zelfde feestmaal.
Met deze parabel *doorbreekt Jesus ook het nationalistisch idee van het Joodse Godsrijk.* „A l l e n worden uitgenodigd ter bruiloft. Het Rijk Gods zal gepredikt worden aan alle volken, zo zal Jesus vóór Hij ten hemel opstijgt, het bevel aan zijn Kerk geven. Er zal geen onderscheid in volken en naties bestaan. Geen ras zal zich boven de andere kunnen en mogen verheffen. Zo is het Gods plan en wij hebben de taak, dit plan van God werkelijkheid te doen worden. — Misschien kunnen we hier nog even teruggrijpen naar Missiezondag! — Wij wijzen hier op 't Epistel van de feestdag.

Met hen samen en met heel het volk Gods willen we nu òns feestmaal vieren: de H. Eucharistie, als een voorbereiding en teken van het eeuwige feestmaal in de hemel. — Laat de leerlingen de verschillende plaatsen in de H. Mis eens opzoeken, waar deze eenheid met de heiligen tot uitdrukking komt! —
We verzamelen ons rondom Christus, onze Heer om door Hem, met Hem en in Hem God onze lof te brengen.

Zo is het feest van Allerheiligen het feest van vreugde, het feest ook van onze hoop enverwachting. Met heel de Kerk zien we uit naar de grote dag, de dag dat Christus zijn Rijk aan de Vader zal aanbieden, de dag dat alles nieuw zal zijn. En met St.-Jan bidden wij: Heer Jesus, kom!" (Openb. 22 : 20).

PREEKSCHEMA: ALLERZIELEN

DOOR PROF. DR. TH. A. VISMANS O.P.

Allerzielen is de jaarlijks terugkerende dodenherdenking van de Kerk. Wij gebruiken met opzet dit woord „dodenherdenking" met zijn profane, algemeen-menselijke achtergrond, omdat Allerzielen inderdaad aanhaakt bij een natuurlijk en algemeen-menselijk sentiment. Nochtans wordt dit sentiment opgenomen in een christelijke visie, en daardoor verrijkt in gelijke mate als het menselijk bestaan zelf verrijkt is door Christus' verlossende menswording.

Allerzielen is de herdenking van hen die in Christus rusten. In Christus, d.w.z. in verbondenheid met Christus. Zoals de grondslag van de heiligenverering, die in het feest van Allerheiligen een zeker hoogtepunt vindt, gelegen is in het verlossingswerk van Christus, dat in de heiligen tot een glorieus einde gebracht is, zo sluit Allerzielen ook daarom onmiddellijk hierbij aan, omdat het motief van ons herdenken evenzeer het verlossingswerk van Christus is. Niet hun roemrijke of verdienstelijke daden, niet zelfs op de eerste plaats datgene waarom zij in onze persoonlijke herinnering blijven voortleven vormt het thema van de herdenking onze doden, maar het feit dat zij tijdens hun leven getekend waren met het teken van de Drievuldigheid, dat zij in Christus geloofd en op Christus gehoopt hebben, dat zij ons daarom ook zijn voorgegaan met het merkteken van het geloof.

Maar christelijke dodenherdenking zegt nog meer. Wanneer de Kerk als gemeenschap van allen die in Christus verlost zijn, haar doden gedenkt, dan is het in het bewustzijn dat zij nog, al is het op een andere wijze, tot haar gemeenschap behoren.
Niet het verleden, maar het heden overheerst, en daarin niet alleen het gescheiden-zijn, maar ook de verbondenheid. Hoewel de doden die wij vandaag gedenken de grenspaal van dit aardse bestaan gepaseerd zijn, toch hebben zij evenmin als wij het einddoel van de tocht bereikt. Zij staan in tussen ons, mensen op aarde, en de heiligen, die in de hemel zijn. En in zekere zin staan zij dichter bij ons, dan bij de heiligen. Nog niet is hun de verkwikking geschonken na de ontberingen van de pelgrimsreis, de rust na de strijd, het licht dat alle duisternis van het geloof verdrijft. Wij voelen ons ook zo bijzonder met hen verbonden omdat hun toestand zijn grond vindt in de menselijke zwakheid, die wij aan den lijve ondervinden.

Toch is dit herdenken meer hoopvol dan triest. De strijdende Kerk is met de lijdende Kerk verbonden in de hoop, in de onwrikbare zekerheid van de uiteindelijke zaligheid die hen en ons wacht, van de vervulling der beloften die Christus zijn Kerk heeft gedaan. Daarom wordt ons herdenken tot een aanbeveling in Gods herdenken: Memento Domine . . . . Gedenk hen, Heer! God vergeet niet die Hem liefhebben, maar wij hebben een plicht en een verantwoordelijkheid. Onze aanbieding van Christus' offer,ons gebed, onze liefde tot Christus, die ons werk heiligt, ons herdenken van de doden voor Gods aanschijn, wordt door God aanvaard omdat het Christus is die hierin werkzaam is. Ons herdenken is geen machteloze weemoed, maar een belijdenis van Christus, die ons deelgenoot maakt van het eeuwige leven.

De gerechtvaardigde menselijke droefheid om onze doden verhindert dat wij Allerzielen als een feest beleven. Toch moet het christelijk perspectief overheersen, zodat de droefheid overstemd wordt door de hoop, en de herdenking der doden ook het leven in een nieuw licht zet.

De eschatologische gelijkenissen van het Rijk Gods

in de evangeliën van de 24e en 25e zondag na Pinksteren

door Prof. Dr. A. C. Neves
Seminario „Olivais" – Lisboa - Portugal

De gelijkenissen van het onkruid, het mosterdzaad en het zuurdeeg.

In die tijd hield Jesus de menigte deze gelijkenis voor: Het rijk der hemelen gelijkt op een mens die goed zaad op zijn akker zaaide. Maar terwijl de mensen sliepen, kwam zijn vijand, zaaide onkruid tussen de tarwe en ging heen. Toen nu het graan opkwam en vrucht begon te zetten, werd ook het onkruid zichtbaar. Dan gingen de knechten van de heer naar hem toe, en zeiden: Heer, hebt gij geen zaad op uw akker gezaaid? Waar komt dan het onkruid vandaan? En hij antwoordde hun: Dat heeft een vijandig mens gedaan. De knechten vroegen hem nu: Wilt gij, dat wij het gaan uittrekken? Maar hij antwoordde: Neen, want als gij het onkruid uittrekt, zoudt gij misschien ook de tarwe uitrukken. Laat ze beiden opgroeien tot de oogst; dan zal ik in de oogsttijd tot de maaiers zeggen: Verzamelt eerst het onkruid, en bindt het in bundels, om het te verbranden, maar bergt de tarwe in mijn schuur (Mt 13, 24-30).

In die tijd hield Jesus de menigte deze gelijkenis voor: Het rijk der hemelen gelijkt op een mosterdzaadje, dat iemand in zijn akker gaat zaaien. Het is wel het kleinste van alle zaden; maar als het is opgeschoten, is het groter dan alle moeskruiden; en het wordt een boom, zodat de vogels des hemels in zijn takken komen nestelen. Nog een andere gelijkenis hield Hij hun voor: Het rijk der hemelen gelijkt op een zuurdeeg, dat door een vrouw wordt gebruikt en vermengd wordt onder drie maten meel, totdat dit geheel is gegist. Dit alles sprak Jesus tot de scharen in gelijkenissen. Zo werd vervuld, wat door de profeet was voorzegd: „Ik zal mijn mond openen in gelijkenissen, en openbaren, wat verborgen was van de grondvesting der wereld af" (Mt. 13, 31-55).

De gelijkenissen van het „Rijk Gods", te beginnen met de „parabels aan het meer" (Mt. 13, 1) zijn van groot gewicht in de prediking van de Heer Jesus. Dit jaar staan de evangeliën van bovengenoemde zondagen gericht op de eindtijd en op het evangelie van de laatste zondag van het kerkelijk jaar, zodat het eschatologisch perspectief dit jaar wel zeer bijzonder reliëf krijgt.

De idee en de werkelijkheid van het „Rijk Gods" zijn fundamenteel in de boodschap van het evangelie evenals in het „Kérugma" van heel het Nieuwe Testament. Het openbaar leven van de Zaligmaker begint reeds met de aankondiging van dit Rijk, dat nu voor de „kinderen Israëls" gekomen is en dat Jesus hun brengt: „Hij zeide: De tijd is vervuld, en het koninkrijk Gods is nabij; bekeert u en gelooft in het evangelie" (Mc. 1, 15). Later zal Jesus uitdrukkelijk verklaren, dat het Rijk er al is, d.w.z. in zijn Persoon, in zijn prediking en in genade: „Want zie, het koninkrijk Gods is midden onder u" (Lc. 17, 21).

Jesus' prediking in gelijkenissen (die de inzet zijn van zulk een belangrijke fase in Jesus' aanbieding van de heilsboodschap), zijn met deze idee van het Rijk ten nauwste verbonden. De uitdrukkingen „het Rijk Gods is gelijk aan . . . ." en „het Rijk der hemelen (kenmerkend voor Mattheus) is gelijk aan . . . .". De Heer gebruikt deze vertellingen, die zo nauw verwant zijn aan de semietische verteltrant (masjal), om beter de geestelijke waarden van het Rijk te doen uitkomen. Niet van een abstract Rijk, maar van een Rijk, dat leeft van zijn Persoon, dat in Hem zijn centrum bezit.

Laten wij enkele kenmerken nagaan:
— Het Rijk is voor de mens de hoogste rijkdom. Elke mens behoort vast besloten te zijn de waarden, die God in Christus aanbiedt, niet verloren te laten gaan. We lezen bij Mattheus 11, 12: „Van de dagen van Johannes de Doper tot heden toe wordt het rijk der hemelen met geweld bestormd, en de bestormers nemen het weg".
— Het Rijk is echter „in mysterio", dat wil in de nieuw testamentisch bijbelse taal zeggen: het ondoorgrondelijk plan van God de Vader, dat zich in het door Christus gebrachte heil openbaart, wordt de gelovigen door de genade van de Heilige Geest geschonken: „Ja, we verkondigen een Wijsheid Gods (het gehele goddelijke heilsplan), een geheimnisvolle, een verborgene . . . ." (1 Cor. 2, 7).
Vanaf de verkondiging van de „parabels aan het meer" insisteert Christus op het geestelijk opnemen van de vitale les der gelijkenissen en op de goddelijke verlichting der gelovigen, om de bovennatuurlijke heilsbedeling van het Nieuwe Testament goed op te vatten en de eisen ervan te accepteren. Christus zegt tot de leerlingen: „U is het gegeven, de geheimen van het rijk der hemelen te kennen . . . . Maar gelukkig zijn uw ogen, omdat ze zien; en uw oren, omdat ze horen" (Mt. 13, 11 en 16).
De *tijdelijk* gekleurde verwachting van het Rijk Gods in Jesus' dagen is dus wel volkomen vreemd aan de juiste en geestelijke zin van het Rijk. Opmerkelijk is deze contrasterende opvatting met de zuivere evangelische Rijksidee, die geheel doortrokken is van de profetische prediking, die met de toekomstige Messias ook de messiaanse goederen voor Israël en voor de heidenen — via Israël — aankondigen. Het Rijk Gods is dus een mes-

siaanse verwachting van het Oude Testament, die zich doorzet in het evangelie, om daar te stralen in rijker glans.
Om nu de werkelijkheid van het Rijk geleidelijk aan te manifesteren, heeft de Heer Zich bediend van het merkwaardig pedagogisch procédé: de parabels. Ze zijn geheel doordrongen van de semietische wijze van het meedelen van de waarheid, toch iets in het donker latend, om de hoorder te prikkelen tot het opnemen van de gehéle godsdienstige inhoud. Aldus gaan langzamerhand de ogen van de „getrouwen van Jahweh" (armen van Jahweh) open en worden zij de eerste burgers van het Rijk.
— In het Oude Testament, dat geheel doortrokken is van de theocratische gedachte — God, de hemelse Koning over het volk van het Verbond, in de plechtige liturgische vieringen door alle getrouwen erkend (de psalmen 92, 94-99 getuigen hiervan) — verwachtte men steeds dat het messiaanse heil de definitieve overwinning op de vijanden van God en zijn uitverkoren volk zou brengen. Maar als Jesus Christus gekomen is, realiseert 't Rijk Gods (de ware heerschappij van God over de mensen) zich voortaan in de Zoon, Middelaar van het Nieuw Verbond, die de mensen met God verzoent en hun alle geestelijke goederen schenkt. Door en in Hem is God nu te midden van zijn volk, een volk dat trouw zal zijn (verg. Osee 2, 20-26), en wat meer is: een volk dat heden deelachtig is aan de hemelse goederen, omdat het Rijk Gods in de verrezen Heer Jesus Christus en de Heilige Geest bestaat en zich in de mensen ontwikkelt.
Paulus zegt: „alles heeft Hij onder zijn voeten gesteld. En Hij heeft Hem aan de Kerk geschonken als Hoofd van alles; zij is zijn Lichaam, vol van Hem, die alles in allen vervult" (Ef. 1, 22-23). En: „In Hem wordt heel het gebouw bijeen gehouden, en rijst het op tot een tempel, heilig in de Heer; in Hem wordt ook gij opgebouwd, tezamen met de anderen, tot een woning van God in de Geest" (Ef. 2, 21-22).

Welnu, dit Rijk is de Kerk. In alle geschriften van het Nieuwe Testament ziet men de Kerk als Rijk Gods in Christus en de Geest, dat de „nieuwe tijden", de „tijden van de Messias inzet en deze tijden zijn „de laatste". Met Christus is de eschatologie begonnen, begonnen in de Kerk, d.w.z. het Rijk Gods op deze wereld is op weg naar de voltooiing, die de definitieve overwinning van God zal betekenen. Dan ook zal de Kerk in haar volheid volledig aan God onderworpen zijn.

> „Daarna komt het einde, als Hij het koningschap aan God en de Vader overdraagt, na alle heerschappij en alle macht en kracht te hebben vernietigd . . . .
> Zodra dus alles aan Hem onderworpen is, zal ook de Zoon Zichzelf onderwerpen aan Degene, die alles aan Hem onderwierp, opdat God zij: Alles in allen" (1 Cor. 15, 24 en 28).

Al deze gegevens over de openbaring van het Nieuwe Testament over de rijkdommen van het Rijk zijn zeer concreet. Volkomen werkelijk is ook de voortdurende tegenstand van Satan tegen alle geestelijke waarden van het Rijk. De synoptici wijzen voortdurend op het optreden van Satan vanaf de bekoring van Christus in de woestijn tot op het laatste moment van zijn lijden. Lucas bijv. wijst erop, dat na de nederlaag in de woestijn Satan Christus verliet „voor een tijd" (4, 13) en bij de gevangenneming in Getsemani duidt hij de vervulling van die „tijd" aan als het offensief van „de macht der duisternis" (22, 53).

★ ★ ★

De eschatologie, reeds in en door het Rijk Gods begonnen, geeft aan de getrouwen van Jahweh, de getrouwen van Christus, alle hoop. Ondanks alle satanische pogingen zijn Jesus en de Heilige Geest altijd op aarde in de Kerk aanwezig. De Kerk heeft de zekerheid van de goddelijke overwinning. Zij verwacht vol spanning de bevrijding uit de „gevangenschap", die haar actueel bestaan op aarde is (vergelijk de Introitus van de laatste zondagen na Pinksteren en Jeremias 29, 14 over de bevrijding uit de Babylonische gevangenschap; in de liturgie wordt deze tekst toegepast op de gelovigen, die „na deze ballingschap" de intocht in het ware Beloofde land verwachten).
Wij verwachten zuchtend de algehele verlossing van ziel en lichaam (Rom. 8, 23). Deze „groene" zondagen na Pinksteren, die ons rechtstreeks binnenleiden in de eschatologische gedachte, zijn ook de zondagen van de christelijke hoop. Geheel vervuld van die rustige vrede in Christus, laten zij ons in het graduale zingen: „Gij hebt ons bevrijd . . . .". Maar de liturgische teksten doen ons ook van zeer nabij de verantwoordelijkheid beseffen van „het leven in Christus", opdat de Heer Jesus in ons de overwinning van zijn genade zal behalen (zie epistels van de 24e en 25e zondag na Pinksteren). En de overwinning van Christus in ons, door zijn genade, is voor ieder van ons het voorspel van de algehele verlossing.

★ ★ ★

Beschouwen we nu meer van nabij de drie gelijkenissen, die ons op genoemde zondagen worden voorgehouden: de gelijkenis van het goede zaad en het onkruid (24e zondag na Pinksteren);
die van het mosterdzaadje (25e zondag);
die van het zuurdeeg (idem),
ieder naar zijn eschatologische betekenis.
Deze parabels zijn inderdaad verbonden met Gods werkzaamheid in deze wereld, om haar naar de uiteindelijke voltooiing te leiden. Het is zeker dat

de eschatologie niet het werk der mensen is, maar de grootste uiterlijke manifestatie van God, die het spel van de historie leidt en de mensen voert naar de glorievolle wederkomst van zijn Zoon. Deze werkzaamheid Gods manifesteert zich bijzonder in de incarnatie van het Woord, waardoor het goddelijke in het mensdom is getreden en zet zich voort in de verheerlijking van de Heer Jesus (vergelijk Phil. 2, 5-11), „prolongeert" zich in de Kerk, die de voortzetting is van de verlossende incarnatie.
De goddelijke werkzaamheid, die de mensen naar Hem opleidt, is beschreven in de gelijkenis van het goede zaad met het onkruid en van het mosterdzaadje, onder het suggestieve beeld van iemand, die zaait: God zelf is de Zaaier, en deze wijze van het beschrijven van Gods werkzaamheid op de manier van de mens doet ons beter het mysterie van de goede oogst onder de mensen begrijpen. Dit wordt bevestigd in 1 Cor. 3, 6 en 7, waar men het bescheiden aandeel van de mens in de „cultuur" van God vindt uitgedrukt:

> „Ik heb geplant, Apollo heeft begoten, maar God heeft wasdom verleend. En daarom, noch hij die plant, noch hij die begiet, betekent iets, maar God, die wasdom geeft".

Aldus ziet men beter in, dat de goddelijke werkzaamheid in de wereld der zielen ontdanks de pogingen van de Boze niet kan worden verijdeld. De „cultuur Gods" blijft groeien. En dit te beseffen geeft aan de christelijke landen een sterk vertrouwen in deze moeilijke tijden.

Parabel van het onkruid.

a. Mattheus is de enige evangelist, die de parabel meedeelt. Ze is de tweede van de serie van zeven „parabels aan het meer", die tezamen de grote „parabolische rede" vormen, die de evangelist in hoofdstuk 13 van zijn evangelie concentreert.
De Heer zet de parabel uiteen: vv. 24-30. Daarna geeft Hij er op aandringen van de leerlingen een gedetailleerde uitleg van: vv. 35-43. Hij ontwikkelt in zijn geheel het parabel-schema op een allervolledigste wijze, die elk ander commentaar uitsluit.

b. Enkele bijzonderheden voor de interpretatie. — Vers 41: Betreffende de „ergernisgevers". Zij worden uitgeworpen om de morele zuiverheid van het Rijk Gods reliëf te geven. Zie ook Mt. 5, 8: „Zalig de zuiveren van hart, want ze zullen God zien", alsmede de andere zaligsprekingen, die zouden kunnen worden toegelicht met betrekking tot vers 41 van de parabel.
Vers 42: Het vuur. Dit is niet zonder meer een simpel litterair beeld. In vergelijking met andere gelijkluidende eschatologische plaatsen (bijv. Mc. 9, 43: onuitblusbaar vuur" en Mt. 13, 8: eeuwig vuur) ziet men volgens

de goddelijke traditie algemeen in deze woorden de uitdrukking de straf voor de verdoemden en ook de manier waarop deze zich voltrekt.
Vers 43 betreft het laatste merkwaardige woord van de eschatologie van de parabel: „Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het rijk van hun Vader". Want, zoals Paulus zegt, de Heer Jesus zal op het einde van de wereld, na de definitieve overwinning op zijn vijanden, alle uitverkorenen verheerlijkt aan de Vader onderwerpen, „opdat God zij: Alles in allen" (1 Cor. 15, 28).

c. Perspectief van de gelijkenis.
Dit is niet alleen eschatologisch, maar toont ook het kernpunt van het parabolisch kader: de Komst, de Wederkomst (Parousie) van Jesus Christus, van de Mensenzoon (vergl. Dan. 7). Want Jesus is eerst in de vernedering van zijn eerste Komst verschenen om te „zaaien"; maar bij zijn tweede Komst, zijn glorievolle Wederkomst zal Hij zijn engelen zenden om te „oogsten".

d. Betekenis van de Wederkomst (parousie) van de Heer. In deze parabel moet het bijzondere aspect van Christus' overwinning beschouwd worden. Als Heer en opperste Rechter komt hij in glorie plechtig de goeden van de kwaden scheiden. Jesus heeft zijn wederkomst aangekondigd als een absolute overwinning, waarbij Hij door het oordeel over de wereld, het universele oordeel (Joan. 5, 25-29; Dan. 7, 10-14) als Mensenzoon alle macht ontvangt. Dit oordeel is een formele overwinning op de rechtvaardigen: want zij zullen erkennen dat hun heil en hun glorie absoluut te danken zijn aan de genade van Christus, hun Heer en Verlosser. Vervolgens: formele overwinning op de kwaden, daar zij zullen erkennen, dat hun verwerping aan hen zelf is te wijten . . . . De beloning of de straf zullen voortgezet worden in de beloning of de straf na de dood, nu in plechtige uitspraak en na de verrijzenis van het lichaam. En dit zal een universeel getuigenis zijn van de rechtvaardigheid en heiligheid van de Heer Jesus. Vergelijk 1 Cor. 15, 23-28; 2 Cor. 5, 9-10; Apoc. 19, 6-9.

e. Het mysterie van de coëxistentie van goeden en kwaden in de huidige fase van het Rijk Gods op aarde. Waarom laat God het bestaan en zelfs het welzijn van de kwaden (gezaaid door de Satan, vers 39) toe, tezamen met de goeden? Omdat alleen de menselijke vrijheid, bevrucht door de genade de onmisbare verdienste voor het eeuwig leven kan waarborgen. En als de kwaden zo slecht van de hun aangeboden genade profiteren, is dat omdat in de huidige situatie de menselijke vrijheid gewond is . . . . De kwade zal dit pas definitief bij zijn dood zijn, als hij ongelukkigerwijs komt tot een laatste weigering van de genade.
De kwade stelt de broederlijke liefde van de goede christenen op de proef. Zij moeten het leven in Christus uitstralen en hun goede daden aanbieden

voor de bekering van hun broeders. Het bestaan der bozen (in de mate dat zij boos zijn en dit weet God alleen) is voor de getrouwen scherping van hun geweten en stimulans tot volharding.

Parabel van het mosterdzaadje.

a. St.-Lucas 13, 18 e.v. geeft ons voor de parabels van mosterdzaad en het zuurdeeg een andere tekst dan St.-Mattheus in de zeven parabels aan het meer (hfdst. 13). Het is dus waarschijnlijk, dat deze beide gelijkenissen bij een andere gelegenheid zijn uitgesproken dan bij de gelijkenissenrede van Mattheus 13.

b. Enkele bijzonderheden betreffende de interpretatie. De beschrijving van het mosterdzaad dat groeit, is hyperbolisch, omdat erin gesproken wordt van de „grote takken", waarin de vogels niet alleen een schuilplaats zoeken, maar zelfs hun nest bouwen (vers 32).
Zo ook in de parabel van het zuurdeeg. Het hyperbolische schuilt hierin, dat het deeg te groot is (40 liter meel) voor het lopende gebruik in de palestijnse huishoudens (Mt. 13, 13 en Lc. 13, 20, 21).

c. Dit is begrijpelijk als men het perspectief van beide parabels in ogenschouw neemt: het is het Rijk Gods, op weg in de wereld, naar de voltooiing en dan alleen gezien in zijn actuele fase, d.w.z. „strijdend". Welnu, de ontwikkeling van het Rijk Gods zal buitengewoon zijn zowel in zijn uitbreiding, breedte (mosterdzaad) als in de diepte, de innerlijkheid (zuurdeeg). De eschatologische idee is erin uitgedrukt, maar niet op dezelfde directe wijze als in de gelijkenis van het onkruid tussen de tarwe.
Waaraan is de wonderbare werking van in het rijk der zielen door te dringen, zoals de parabels van mosterdzaadje en zuurdeeg leren, toe te schrijven? Aan het leven van de verheerlijkte Christus in de Kerk. De Kerk, Rijk Gods op weg naar de Heer, ontvangt van haar Heer ook alle goederen in volheid (Col. 1, 18, 22-23). De Heer Jesus Christus is in de Kerk het grote aantrekkingscentrum voor alle gelovigen, alsook voor alle anderen, die om zo te zeggen in de geestelijke invloedssfeer van de Kerk leven. En de Heer, die op machtige wijze de mensen blijft aantrekken, doet de Kerk toenemen in aantal (mosterdzaad) en werkt diep in op het innerlijk leven van de Kerk (zuurdeeg).
De aanwezigheid van de Heer op aarde door de Kerk maakt dat deze open staat voor alle mensen van goede wil. De Kerk is boom tot toevlucht. Men dient hierbij te bedenken dat het beeld van de boom reeds in Ezechiël 17, 22-23 is gebruikt. De ceder, waarvan de profeet spreekt, heeft waarschijnlijk een messiaanse betekenis, daar deze verwijst naar de Kerk, geestelijke toevlucht voor alle volkeren.

„Dit zegt Jahweh, de Heer:
Van de top des ceders zal Ik zelf een takje plukken,
Van de spits zijner takken een tenger twijgje breken.
Op een hoge en verheven berg zal Ik het planten,
Op Israëls hoogste toppen zal ik het zetten;
Het zal loten schieten, vrucht vormen,
En groeien tot een geweldige ceder.
Daaronder zullen alle vogels rusten,
Al wat vleugels heeft, zal in de schaduw van zijn takken nestelen".

Ez. 17, 22-23.

d. Reflecties. — Doen wij, katholieken, al het mogelijke om de ware Kerk van Christus als de enig ware te doen kennen aan hen, die niet katholiek zijn? Zoeken wij er met alle liefde naar hen uit te nodigen hun toevlucht te zoeken tot de Kerk en er de oplossing voor al hun problemen te vinden?

Parabel van het zuurdeeg.

Deze is te vinden bij Mt. 13, 33 en bij Luc. 13, 20-21. Als wij naar de leerinhoud van de parabel van het zuurdeeg zoeken, dan kan deze geformuleerd worden als: Het Rijk Gods, als bovennatuurlijke heilséconomie in Christus, als nieuwe heilsorde, zal de grote massa der mensen omvormen doordat zij een dynamische en intensieve werking uitoefent op de zielen ondanks het ontbreken van een uitwendig apparaat. De Kerk verschijnt als de zuurdesem in het deeg, geijkte uitdrukking in de tegenwoordige tijd, die ook duidt op de geschiktheid van deze parabel voor de mensen van vandaag.

Reflecties op de parabel. — Geloven wij werkelijk in de bijzonder actuele betekenis van deze zin: „Het Rijk Gods is de zuurdesem in het deeg"? Of is ons geloof eerder zwak in deze tijd van materiële en technische vooruitgang, die door velen van onze tijdgenoten beschouwd wordt als het privilige van het sociale geluk? Geloven wij werkelijk in deze verborgen, stille maar werkzame goddelijke kracht, die langzamerhand doorwerkt en door de zielen geheel wordt opgenomen?
Tenslotte een missionnaire overweging: Met alle mogelijke perfectie dient het contact tussen de „Christelijke Heilsboodschap" en de bovennatuurlijke heilseconomie van het Rijk met de zielen, voor wie het zuurdeeg bestemd is, tot stand gebracht te worden, opdat allen, zoals het behoort te zijn, „geheel doortrokken zijn van het zuurdeeg".

Vertaling: Fr. M. Bellarminus Mol.

DE KERK IN HET LICHT DER PAROUSIE

DOOR DOM DR. ALCUINUS VERCAUTEREN O.S.B.

Een van de beelden waarmee de H. Schrift de werkelijkheid van de Kerk benadert, is dat van het Koninkrijk Gods. Wij vinden het vooral ontwikkeld in het 13e hoofdstuk van Sint-Mattheus (en het 4e van Sint-Marcus). Aan de hand van de parabels van het Godsrijk, daar bijeengebracht, willen wij in dit artikel, geheel in het kader van de algemene inhoud van dit nummer, het eschatologisch karakter van de Kerk hier op aarde behandelen.

De diepere betekenis van de parabels was de toehoorders van Jesus doorgaans niet duidelijk, zelfs aan zijn leerlingen ontging deze zin. Dit lag trouwens ook niet in Jesus bedoeling: Hij wilde in een gesluierde beeldspraak de leer van het rijk der hemelen verkondigen, het dieper inzicht erin behield Hij echter voor aan zijn leerlingen; zij waren de door Hem uitverkoren dragers van de Godsopenbaring, die een dieper inzicht moesten bezitten in het Mysterie van het Rijk der hemelen. Dit is wel de betekenis van de passage die wij bij Sint-Mattheus lezen onmiddellijk na de parabel van de zaaier ,,Nu kwamen de leerlingen naar Hem toe, en zeiden: Waarom spreekt Gij tot hen in gelijkenissen? Hij antwoordde hun: U is het gegeven de geheimen van het Rijk der hemelen te kennen; hun echter niet. Want wie heeft, hem zal gegeven worden en hij zal overvloed hebben; maar wie niet heeft, hem zal ook ontnomen worden wat hij bezit. Daarom spreek ik tot hen in gelijkenissen, opdat zij ziende toch niet zien en horende toch niet verstaan". (Mattheus 13, 10-13).
De parabel die ons het diepste inzicht geeft in het mysterie van het Rijk der Hemelen, dank zij de verklaring die Jesus er zelf van gegeven heeft aan zijn leerling, is deze van het onkruid: ,,Het Rijk der hemelen is gelijk aan een man, die goed zaad op zijn akkers zaaide. Maar terwijl de mensen sliepen, kwam zijn vijand, zaaide onkruid tussen de tarwe en ging heen. Toen nu het graan was opgeschoten en vrucht had gezet, vertoonde zich ook het onkruid. Nu kwamen de dienaars van de heer des huizes en zeiden hem: ,,Heer, hebt ge geen goed zaad op uw akker gezaaid; waar komt dan het onkruid vandaan?" Hij zei hun: ,,Een vijandig mens heeft dit gedaan". De dienaars zeiden tot hem: ,,Wilt gij dus dat wij het uitwieden?" Maar hij antwoordde: ,,Neen, want bij het uitwieden van het onkruid, zoudt gij ook de tarwe kunnen uittrekken. Laat beide opgroeien tot de oogst, in de oogsttijd zal ik tot de maaiers zeggen: ,,Verzamelt eerst het

onkruid en bindt het in bussels om het te verbranden, maar breng de tarwe in mijn schuur" (Matth. 13, 24-30).
Onmiddellijk daarop laat Mattheus nog volgen de parabels van het mosterdzaadje en het zuurdeeg en dan verhaalt hij hoe de leerlingen, nadat Jesus de menigte had laten gaan en terwijl Hij naar huis terugkeerde, aan Hem de verklaring vroegen van deze parabel: Hij antwoordde hun: ,,Die het goede zaad uitzaait is de Mensenzoon; de akker is de wereld; het goede zaad zijn de kinderen van het Rijk; het onkruid zijn de kinderen van de boze; de maaiers zijn de engelen. Zoals dus het onkruid verzameld en in het vuur wordt verbrand, zo zal het ook geschieden aan het einde van de wereld. De Mensenzoon zal zijn engelen zenden. Zij zullen uit zijn Rijk alle ergernisgevers verzamelen en hen die ongerechtigheid plegen en ze in de vuuroven werpen; daar zal geween zijn en geknars der tanden. Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het Rijk van hun Vader. Wie oren heeft om te horen, hij hore" (Matth. 13, 37-43).

Door de prediking van de Mensenzoon, Christus, heeft het Godsrijk op aarde een aanvang genomen; de apostelen en de kleine kring van leerlingen rond Jesus, die het zaad van het Godswoord niet alleen hebben aanhoord, doch het ook in zich hebben opgenomen, zijn de eersten in wie het zaad van het Godsrijk is neergelegd en in wie het heeft wortel geschoten. De Mensenzoon is deze bovenaardse, hemelse realiteit op de akker van de wereld komen zaaien; zij blijft er echter nog in de nederige verborgenheid van het mysterie; ongemerkt zal zij groeien totdat zij rijp zal zijn voor de oogst. De tijd van de oogst is de eindparousie: dan zal het zaad tot volle wasdom zijn uitgegroeid en op bevel van de Mensenzoon worden opgeborgen in de hemelse schuren. Het zal de tijd zijn, om de woorden van de parabel van de zaaier te gebruiken, van de honderd-zestig-en-dertigvoudige vrucht.
In het licht van deze parabel moeten wij ook de andere zien: de goddelijke werkelijkheid van het Rijk der hemelen begint hier op aarde in de verborgenheid en eenvoud van een mosterdzaadje, doch eens zal het zich manifesteren in de volle pracht en praal van een boom, in wiens takken zelfs de vogelen van de lucht zich komen nestelen. Het Godsrijk plant zich hier op aarde niet onmiddellijk in zijn volmaakte gestalte, doch het vangt aan in mysterievolle verborgenheid, zoals de verborgen schat en de kleine doch allerkostbaarste parel, die nog verscholen en als het ware begraven ligt, doch bij de openbaarwording van de eindparousie aan de dag zullen treden.
Dit mysterievol begin echter van het Godsrijk is van dezelfde aard als het eindrijk. Christus stelt in de parabels vooral tegenover elkaar het nederig kleine begin en het grote, machtige einde van dit rijk: het mosterdzaadje ontwikkelt zich en rijpt voor de oogst. Dit koninkrijk Gods nu is een bo-

venaardse werkelijkheid, het behoort tot de sfeer van de Vader uit de hemel. Het neemt zijn uitbreiding hier op aarde door Christus in diens volgelingen, die aan de goederen van het Godsrijk deelachtig worden. Waar Christus verschijnt, wordt het rijk van de duivel teruggedreven: Christus drijft door de Geest Gods de duivelen uit en daardoor komt het Godsrijk onder de mensen (Matth. 12, 28). Van dit actueel zijn van het bovenaardse Godsrijk temidden onder ons legt Christus een sprekend getuigenis af tegenover de Farizeeën: ,,De Farizeeën vroegen Hem: Wanneer komt het Koninkrijk Gods?" Hij gaf hun ten antwoord: ,,Het Koninkrijk Gods komt zonder opzien te verwekken. Men zal niet zeggen: Zie, hier is het. Zie, daar is het. Want zie, het Koninkrijk Gods is midden onder u" (Luc. 17, 20-21).

Wij mogen dus in het Godsrijk een drievoudig moment onderscheiden:

1. een hemels moment: dit is het Rijk van de Vader in de hemel van alle eeuwigheid af.
2. het aardse moment: dit is de uitbreiding van ditzelfde Rijk hier op aarde, dat als het ware zijn grenzen verbreedt. Het Godsrijk is hier altijd in een stadium van groei en ontwikkeling: de heerlijkheid van het hemelse rijk van de Vader is er in volle werkelijkheid, doch verborgen en als het ware verloren zoals de schat en de kostbare parel van de parabel.
3. De groei en ontwikkeling van het Godsrijk hier op aarde is gericht op het eschatologisch moment, wanneer de aardse fase van het Godsrijk zal opgenomen zijn in de hemelse en het verschil tussen beide zal verdwijnen.

Het ogenblik van de overgang van de aardse naar de eschatologische fase van het Godsrijk zal bepaald worden door het Oordeel; het is het ogenblik dat in de parabel van het onkruid beschreven wordt, waarop ,,de Mensenzoon zijn engelen zal zenden. Ze zullen uit het rijk alle ergernisgevers verzamelen en hen die ongerechtigheid plegen: en ze in de vuuroven werpen; daar zal geween zijn en geknars der tanden. Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het Rijk van hun Vader". Van dit zelfde ogenblik spreekt Jesus zonder gelijkenis of beeldspraak in zijn eschatologische rede. ,,Wanneer dan de Mensenzoon in zijn heerlijkheid komt, en alle engelen met Hem, zal Hij plaats nemen op de troon Zijner Majesteit. En alle volkeren zullen voor Hem worden vergaderd; maar Hij zal ze van elkander scheiden, zoals een herder scheiding maakt tussen schapen en bokken. En de schapen zal Hij aan de rechterhand plaatsen en de bokken aan zijn linkerhand. Dan zal de Koning zeggen tot hen, die aan zijn rechterhand staan: ,,Komt gezegenden van mijn Vader; neemt bezit van het Rijk, dat voor u bereid is van de grondvesting der aarde af" (Matth. 25, 31-34).

Het aardse moment nu van het Godsrijk, deze uitbreiding en planting hier op de wereld van het Rijk van de Vader, dat altijd in groei en ontwikkeling is naar de volkomenheid van het definitieve Godsrijk van na de eindparousie, is de door Christus gestichte Kerk. Het geheel immers van de teksten over het Godsrijk suggereert deze conclusie: zij is de bovenaardse werkelijkheid die door Christus hier op aarde als een zaadje is uitgestrooid en er steeds dieper wortel schiet en onmerkbaar groeit naar de eindverheerlijking. Christus aarzelt dan ook niet, het Rijk der hemelen met de Kerk gelijk te stellen, wanneer hij Petrus aanstelt tot hoofd van de Kerk met de woorden: ,,En u zal ik de sleutels geven van het Rijk der hemelen" (Matth. 16, 18-19). Trouwens de teksten waar er sprake is van een binnentreden in het Rijk (Matth. 21, 31; 23, 13) kunnen moeilijk anders verstaan worden dan als een actueel zich aansluiten bij Christus, een binnentreden in de gemeenschap die Hij rond zich gevormd heeft: de Kerk.
Wat wij zeiden van het Godsrijk rechtvaardigt wel ons besluit: Wij maken ons van de Kerk maar een zeer onvolledige en verarmde voorstelling, als wij in haar wezensbepaling niet de eindparousie betrekken, want de Kerk is in haar wezen een wordende Kerk, altijd in groei en ontwikkeling naar de eindparousie; de goederen van het eindrijk zijn echter reeds nu in haar bezit alhoewel nog slechts ten dele en in verborgenheid, in zover zij niet anders is, dan de uitbreiding van het Godsrijk hier op aarde.

BOEKBESPREKING

LAETARE, zakmissaal voor jonge mensen door *Drs. J. Klein.* — Uitg. Brepols, Turnhout, 1958, 15 x 9.3 cm, aantal blz. 308, met 17 natuurfoto's, prijs: vanaf *f* 3.75 tot *f* 8.50.

Zó'n gebedenboek voor onze oudere jeugd (er is gedacht aan de leeftijdsgroep van 12-17 jaar) hebben wij nog niet gezien. We aarzelen niet om „LAETARE" een merkwaardig gebedenboek te noemen en hebben goede grond voor de veronderstelling, dat de jongens en meisjes, die het geluk zullen hebben dit boek te bezitten, het helemaal niet merkwaardig zullen vinden, om de eenvoudige reden, dat zij zullen ervaren, dat dit boek geheel past bij hun mentaliteit en bij hun jargon. Ze hebben nu een boek, dat ze zonder meer „machtig" en „mieters" zullen vinden. Pater Klein pakt de jongelui trefzeker beet in hun interesse, hun opvattingen en oordelen en weet ze in een prachtig eenvoudige stijl te doen bidden, zo, dat ze „contact" hebben met de Allerhoogste. Want: èn theologische diepgang, èn eenvoudige weergave, èn de verrassende woordkeus, die de schrijver in dit gebedenboek tot een synthese heeft gebracht, zijn een ware weldaad voor onze jongens en meisjes.
In deze gebeden worden liturgie en bijbel springlevend. De vertalingen zijn zó direct, spreken zó aan, dat men zegt: „Wat is liturgie mooi, wat is bijbel prachtig!" Als we een kwalificatie zoeken voor de vertalingen van de gewijde teksten dan kan dat, menen wij, niet beter, dan door het woord „levend". Pater Klein heeft het benijdenswaardig vermogen (mede door zijn uitstekende kennis van de klassieke talen) om de essentie, de pit van de teksten in een waarlijk spits nederlands weer te geven en dan zo, dat jongelui er door gevangen, gepakt worden.
We geven enkele voorbeelden. We slaan lukraak blz. 177 open en lezen:
„Broeders van Korinte,
Zo, zo, je weet het dus beter dan ik! Je hebt geluisterd naar „betere" apostelen. Mooie apostelen! Loopjongens van Satan, dat zijn het! Maar bluffen kunnen ze goed en ik moet wel meedoen . . . .".
Door de levendigheid (en juistheid) van de vertaling en door het weergeven van de „spirit" van de tekst, wordt men gedwongen verder te lezen. Een offergebed (11e zondag na Pinksteren): „Alstublieft Heer: deze gave, aan U gewijd. Het is tegelijk een hulde voor U en een medicijn voor ons. Want zo heeft U het gewild. Door Christus onze Heer". Een postcommunio: „We hebben volop gehad van die machtige hemelse kost, Heer! Geef ons de beste wensen in. En vervul dan al onze wensen. Door Christus onze Heer".
Postcommunio 2e zondag van de Vasten: „Wat een mens daar van opknapt, Heer, van Uw sacramenten! Zorg nu dat wij U dienen zoals het hoort, zoals U dat het liefste ziet". Psalmzinnen: „Op U heb ik mijn hart gezet . . . . Stel me toch niet te kijk! . . . . Gun mijn vijanden die pret niet! . . . . Maar nee, die op U rekent, slaat nooit een figuur . . . . Laat ze te kijk staan en voor schut, de lui, die me dood willen hebben".
Vervolgens: die meesterlijke vertalingen van de evangeliën (Christus leeft in deze teksten) het passieverhaal, de mijmeringen, de kernachtig geformuleerde hoofdidee van de zondagsliturgieën. Dit boek biedt een weelde van gedachten, zo mogen we zonder overdrijving stellen, en dan zal het ons niet verwonderen, dat ook de volwassenen naar dit met grote liefde geschreven gebedenboek, een echt „zakmissaal" zullen grijpen. Dit boek is een klaroenstoot en velen zullen gewekt worden tot liefde voor het gebed.
De prijs is verheugend laag gehouden. Dat mogen we er nog wel even bij zeggen. Gelukkig!

fr. M.B.M.

L'UNIVERS BIBLIQUE Où NOUS VIVONS, door *H. Lubienska de Lenval.* Editions Casterman Tournai, Paris. — Editions de Maredsous, Belgique, 1958, 128 blz., 14,5 x 21, prijs: 48 fr. (België).

De respectabele lijst van religieuse werken van Mevrouw Hélène Lubienska de Lenval over de religieuse opvoeding geleid en gevoed uit de bijbel en liturgie, is vermeerderd met het hierboven aangekondigde werk. Alle werken van de schrijfster hebben iets gemeenschappelijks, nl. het veronderstellen en het cultiveren van de „sens biblique" en de „sens liturgique", welke uitdrukkingen wel een behoorlijk equivalent hebben in ons woord „zin" voor bijbels en liturgisch leven, met een speciaal accent op de belevingskracht, die van bijbel en liturgie uitgaan.
In haar jongste werk ontvouwt de schrijfster het bijbels universum in drievoudig opzicht:

de zichtbare wereld aan Gods voeten;
de menselijke gedachte onder Gods blik;
het gebed in stilte, waardoor de mens in het geheimenis van God treedt.

Hiermede is de indeling van L'UNIVERS BIBLIQUE gegeven. Wanneer men dan het boek leest, valt het op, dat de uitwerking zeer concreet is, hoewel men zou verwachten dat de „sens", die het boek toch bij wil brengen, zou bestaan in iets ongrijpbaars en vaags. Niets is minder waar! In het eerste deel zien wij een prachtige behandeling van de oude gebedsplaatsen en de godsdienstige opvoeding, een bijbelse visie op de diverse elementen: water, vuur, de wind, de aarde, het brood. In het tweede deel lezen wij over het bijbelse Gods- en mensbeeld en over het probleem van het kwade. In het derde over de vlucht naar omhoog in het gebed der psalmen o.a., en de juiste gebedsomgeving. De uiteenzettingen van schrijfster zijn zo mooi met bijbelteksten verantwoord en tegelijkertijd zo praktisch voor de opvoeders ingesteld, dat we niet aarzelen dit werk te beschouwen als een grote aanwinst voor de „liturgisch-bijbelse vroomheid". fr. M.B.M.

DE HEILIGE MIS VOLGEN ZONDER BOEK, door *Kanunnik Joz. Brys.* — Jeugdboekhandel „Moderna", Tielt (België), 1958, prijs: 20 Belgische francs.

De zielzorger kanunnik Joz. Brys, pastoor-deken van Tielt, moet aan het „kerkvolk" hebben gedacht (al die beminde gelovigen, groot en klein, oud en jong) toen hij het plan opvatte dit boekje van 48 bladzijden te schrijven. Het boekje is niet zonder meer een handleiding om te „doen" zoals de titel aangeeft. Het is eerder bedoeld als een leren verstaan van de rijke symboliek, die de Mis in zich bergt. En als wij schrijven, dat de schrijver aan zijn (en andere) beminde gelovigen moet hebben gedacht bij het schrijven van zijn uiteenzettingen, dan bedoelen wij, dat hij zeker in de roos schiet als hij het goed recht verdedigt van „de mis te volgen" zonder boek, maar geleid en gevoed door „tekenen".
Zou het niet beter geweest zijn deze tekenen in het misverband te hebben behandeld? Dan zou er tevens een leidraad in het boekje gelegen zijn. Ook staat ons de titel van het voortreffelijke werkje niet aan: „mis volgen" is niet geheel identiek met „actieve deelname". Het zou wellicht doeltreffender geweest zijn de actieve deelname ook in de titel uit te drukken.
Het werkje is zeer instructief en ook een prachtig hulpmiddel voor het liturgie-onderwijs, waarin ook het verstaan van de symbolen zo'n voorname plaats gaat krijgen. De foto's zijn zeer goed, maar de lay-out had iets pakkender kunnen zijn. H.d.R.

Imprimatur
H. J. H. M. Fortmann, cens. a.h.d.
Huis ter Heide, die 15 iul. 1958.

inhoud „getuigenis" 2e jaargang

advent 1957 - eindtijd jaar des heren 1958

NUMMER 1: KERSTKRING 1957-1958

NUMMER 2: HET PAASFEEST EN ZIJN VOORBEREIDING 1958

NUMMER 3: PINKSTEREN 1958

NUMMER 4: EINDTIJD JAAR DES HEREN 1958

BOEKBESPREKING

MEDEDELINGEN